

A társasági szerződés tartalomszabadsága

Szerző: DZIUBA Leszek

Affiliáció: adjunktus, Andrásy Egyetem Budapest

Rovat: Társasági jog

Rovatszerkesztő: AUER Ádám

Lezárás dátuma: 2023.10.13

Idézési javaslat: DZIUBA Leszek: „A társasági szerződés tartalomszabadsága” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Társasági jog rovat, rovatszerkesztő: AUER Ádám) <http://ijoten.hu/szocikk/a-tarsasagi-szerzodes-tartalomszabadsaga> (2024). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

Jelen szócikk a társasági szerződés tartalomszabadságával foglalkozik, amely fogalom arra keresi a választ, hogy a gazdasági társaságot alapító tagokat a társasági, tagsági jogviszonyaik, illetve a társaság szervezete és működése szabályozása, kialakítása során milyen mértékű és tartalmú szabadság illeti meg, továbbá hogy milyen típusú korlátoknak vannak alávétve, valamint hogy mennyiben térhetnek el a törvényi rendelkezésektől. A kérdéskör összetett fogalmi alapjainak bemutatását követően a vizsgálódás fókuszra, nemzetközi kitekintést követően, előbb a magyar jogi szabályozás történeti fejlődésének bemutatására, majd a hatályos magyar szabályozás ismertetésére irányul. A szócikk a társasági szerződés tartalomszabadsága jelentésének feltárásán túl azt is be kívánja mutatni, hogy a hatályos szabályozás, habár összetett jogalkalmazási feladatot jelent, de a társasági szerződés szabad kialakításában jelentős és így el nem hanyagolható szabályozási potenciált hordoz.

Tartalomjegyzék

1. Elméleti és fogalmi alapvetés

- 1.1. A társasági szerződés tartalomszabadsága – a törvénytől való eltérés lehetősége
- 1.2. Gazdasági társaságok szerződéses és intézményi felfogása
- 1.3. A társasági jogi szerződés tartalomszabadságának korlátozott volta
- 1.4. Önálló jogalany létesítése mint meghatározó körülmény
- 1.5. A társasági formák zártkörűségének elve
- 1.6. A gazdasági társaság mint összetett érdek- és jogviszonystruktúra
- 1.7. A jogalkotó által mérlegelendő további szempontok
- 1.8. A társasági szerződés tartalomszabadsága és a mintaszerződések
- 1.9. A bírói gyakorlat jelentősége a tartalomszabadság kibontásában

2. Összehasonlító jogi kitekintés

- 2.1. Angolszász jogi kitekintés
- 2.2. Német jogi kitekintés
- 2.3. Kelet-közép-európai társasági jogi megközelítések

3. A törvénytől való eltérés jogi szabályozása a magyar társasági jogban

- 3.1. Jogtörténeti áttekintés
 - 3.1.1. Az 1988. évi Gt. szabályozási koncepciója és gyakorlata

- 3.1.2. Az 1997. évi Gt. szabályozási koncepciója és gyakorlata
- 3.1.3. A 2006. évi Gt. szabályozási koncepciója és gyakorlata
- 3.1.4. Az új Ptk. törvénytől eltérési koncepciójának elfogadása
- 3.2. A hatályos szabályozás dogmatikai elemzése
 - 3.2.1. A szabályozás koncepciója az új Ptk. indokolásában
 - 3.2.2. A tagok rendelkezési jogán kívül eső területek
 - 3.2.3. A törvénytől való eltérés megengedett területei
 - 3.2.4. A törvénytől való eltérés korlátai

4. JEGYZETEK

1. Elméleti és fogalmi alapvetés

1.1. A társasági szerződés tartalomszabadsága – a törvénytől való eltérés lehetősége

[1] A tagok a társasági szerződésben arra irányuló egybehangzó akaratukat fejezik ki, hogy a gazdasági társaság keretében közös és üzletszerű gazdasági tevékenységet kívánnak folytatni (->gazdasági társaságok).^[1] A tagoknak azonban a társasági szerződés megkötésekor többféle korláttal kell számolniuk, amelyek legáltalánosabb szinten a következők:

- a társasági szerződésre vonatkozó alaki korlátozások,
- a tagokkal szembeni alanyi korlátozások, valamint
- jelen vizsgálódásunk tárgya: a társasági szerződés tartalmának korlátai.

Alaki követelményeken a társasági szerződésre mint okiratra vonatkozó előírások értendők.^[2] Alanyi korlátozások a társaság tagjával szembeni megkötéseket jelölik, amelyeknek jellemző esetköre, hogy egy korlátlanul felelős tag hány és mely típusú társaságban lehet egyidejűleg tag.^[3]

[2] A társasági szerződés tartalmával kapcsolatos szabályok a fenti két kérdéskörhöz képest jóval összetettebb korlátozásokat jelentenek. A társasági szerződés tartalomszabadságának kérdésköre arra keresi a választ, hogy a gazdasági társaságot alapító tagokat a társasági, tagsági jogviszonyaik kialakítása során milyen mértékű és tartalmú szabadság illeti meg, és ennek során milyen típusú korlátoknak vannak alávetve. A társasági szerződés tartalomszabadsága jellemzően azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a gazdasági társaság tagjai mely jogszabályi rendelkezésektől és mennyiben térhetnek el, valamint hogy melyek azok a jogi előírások, amelyektől a felek érvényesen közös megegyezéssel sem térhetnek el.^[4]

[3] A tagokat társasági jogviszonyaik szabályozása során megillető szabadság területeinek megragadásához a törvénytől való eltérés azonban csak az egyik lehetséges jogalkotó általi szabályozási lehetőség. Másik jellemző megoldás az, amikor a jogalkotó nem biztosít modell-jellegű szabályozási tartalmat, hanem feljogosítja, vagy akár kötelezi a tagokat adott kérdéskörök tekintetében önálló szabályozás megalkotására. A tagokat megillető szabadság továbbá akár olyan társasági jogi kérdések tekintetében is fennállhat, amelyekről a jogalkotó kifejezetten nem rendelkezett.

[4] A társasági szerződés tartalomszabadsága – lényegi célját illetően – azt kívánja biztosítani, hogy a társaságot alapító tagok a gazdasági társaságot, amelynek keretei között üzletszerű közös gazdasági tevékenységüket folytatják, úgy alakíthassák ki, ahogy az ő tényleges ügyleti akaratukat és üzleti igényeiket legjobban megfelel, azt legjobban megtestesíti.^[5] Ezen nemcsak a tag társasági jogi helyzetét meghatározó jogok (->tagsági jogok és gyakorlásuk) és kötelezettségek tartalmát, hanem egyúttal a társaság szervezet- és működési rendszerének (->gazdasági társaságok szervezete) kialakítását is érteni kell.

[5] A társasági szerződés tartalmának szabad kialakítása az egyén és a társadalom szempontjából két különböző, de egymással szorosan összefüggő szempontot jelent. A gazdasági társaság tagja szempontjából a társasági szerződés tartalomszabadsága a privátautonómia (->privátautonómia) társasági jogi kifejeződését jelenti. A társadalom szempontjából szemlélve a társasági jogi szabályozás „kellő rugalmassága”^[6] – annak jogbiztonsága esetén – az adott ország szabályozásának nemzetközi versenyképességéhez is hozzájárul, vagyis egy nemzetközileg vonzó szabályozási környezetet jelent a hazai és a külföldi befektetőknek egyaránt.

[6] A törvénytől való eltérés lehetőségére, pontosabban annak mértékére – mint a társasági szerződés tartalomszabadsága fogalma megragadására – a magyar szakmai szóhasználatban leginkább a „társasági jogi diszpozitivitás”, illetve a „társasági jogi szabályok diszpozitivitása” kifejezések honosodtak meg.^[7] Ezen gyakorlat magyarázata abban a jogfejlődési ívben rejlik, amelynek eredményeként a jelenleg hatályos magyar szabályozásban a korábbi, döntően kógens, azaz eltérést csak kifejezetten és meghatározott irányban megengedő szabályozási szemléletet egy, a kiindulási pontjában már a felek privátautonómiájára építő, azaz alapvetően a törvénytől való eltérés lehetőségét hirdető (diszpozitív) szabályozási mód váltott fel.

[7] A döntően diszpozitív alapokon nyugvó szabályozás jelentősége abban áll, hogy a jogalkotó a feleknek (meghatározott terjedelemben) megengedi a törvényi szabálytól való eltérést. Jogtechnikailag ez azt eredményezi, hogy a felek általi szerződéses szabályozás elsőbbséget élvez a törvényi szabályozással szemben. A vonatkozó jogszabályok így csak akkor alkalmazandók, ha a felek az adott kérdésről eltérően nem rendelkeztek. A diszpozitív szabályozási tartalmakat a jogalkotó jellemzően „modelljellegű”, illetve a tagok megállapodását kiegészítő szabályozásként alkotja meg, ilyenként tekint rájuk.^[8] Céljuk egy, a tipikus élethelyzetnek megfelelő, tartalmában kiegyensúlyozott szabályozási tartalom biztosítása, amelyet a feleknek maguknak már nem kell egyedi tárgyalások útján önállóan kialakítaniuk, hanem csak annak egyedi helyzetükhöz való további igazítását kell igény esetén rendezniük.^[9]

[8] Ez az eredetileg szerződési jogból származó jogtechnikai rendező elv nyert a jogi személyek, és így a társasági jog viszonyai között is megfelelő tartalmú elismerést a *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénnyel (új Ptk.)*. A társasági szerződés tartalomszabadsága tekintetében bekövetkező ezen alapvető szemléletbeli változás a magyar szakmai érdeklődés fókuszát a törvény által kifejezetten megnyitott szabályozási lehetőségekről arra a kérdésre irányította, hogy melyek azok a társasági jogi szabályok, amelyek – most már akár kifejezett törvényi utalás hiányában is – eltérést engednek a törvényi tartalomtól. A társasági szerződés tartalomszabadsága kérdéskör fogalmán a magyar gyakorlatban tehát leginkább, de nem kizárólagosan, a kifejezett jogszabályszövegtől való eltérés lehetőségének vizsgálata értendő.^[10]

1.2. Gazdasági társaságok szerződéses és intézményi felfogása

[9] A társasági szerződés tartalomszabadsága kérdéskör közelebbi kibontása előtt – lényeges előkérdésként – szükséges röviden utalni arra, hogy alapvetően miként is ragadhatjuk meg a gazdasági társaságok mögött rejlő sokrétű jogviszonyokat, jogviszony-összességet. Ezen alapvető jellemzők közelebbi feltárása ugyanis fontos kiindulópontot jelent a társasági jogi szabályozás alapvető módszerének kérdéséhez, amely pedig meghatározza a társasági szerződés tartalomszabadságának mindenkori kereteit is.

[10] A gazdasági társaság mint társadalmi, gazdasági jelenség megragadásában meghatározó hatással bír az amerikai irodalomból származó, a gazdasági társaságokat egyedi szerződéses kapcsolatok rendszereként (*nexus of contracts*) felfogó, döntően közgazdasági indíttatású, a gazdasági társaságok ún. szerződéses elmélete (*contractarian approach*).^[11] Ezen nézet^[12] a társaságokat elsődlegesen az alapító tagok magánjogi megállapodásaként tételezi, amelynél az állam szerepe leginkább csak a vonatkozó egyedi szerződéses jogviszonyok kikényszerítésére terjed ki. Ezen szerződéses kapcsolatrendszer valamennyi egyedi megállapodását úgy tekintik továbbá,

mint bármely más jogilag kötelező szerződéses megállapodást. A szerződéses felfogásból következik végül az is, hogy az egyes szerződéses viszonyok tartalmát a jogviszonyban részes felek akaratuknak megfelelően tárgyalhatják, alakíthatják ki (*private ordering*). A szerződéses felfogásból ered továbbá az is, hogy ha az egyedi jogviszonyokat a részes felek közötti szerződéses viszonyként tételezzük, amelynek tartalmát alapvetően szabadon alakíthatják, akkor a társasági jogi szabályozásnak is ehhez kell igazodnia, és döntően diszpozitív szabályokból (*default rules*) kell állnia, amelytől a felek közös akarral eltérhetnek; ezzel szemben a kötelező erejű, kógens szabályokat (*mandatory rules*) csak rendkívül szűk körben látják szükségesnek.

[11] A szerződéses felfogással szembeni nézet amerikai képviselői ezzel ellentétben a gazdasági társaságokban elsődlegesen az állam által létrehozott és elismert jogalanyt hangsúlyozzák, amelyből következően a társaságok intézményi megközelítése és a fokozott állami beavatkozás (*government regulation*) lehetősége vagy akár szükségszerűsége fakad.^[13] Azt hangsúlyozzák továbbá, hogy a szerződéses felfogásban tételezett egyedi szerződéses megállapodások kitérője minden esetben racionálisan eljáró, jól informált feleket feltételez, amely feltétel azonban a gyakorlatban nem mindenkor teljesül.^[14]

[12] Ezt az alapul fekvő véleménykülönbséget jelöli tehát a társaságok alapvetően szerződéses vagy intézményi felfogása, amely nézetek – a szabályozás alapvető jellegén túl – a törvényi szabályoktól való eltérés lehetőségét is eltérő jelleggel közelítik meg. Az intézményi szemlélet dominanciája a társasági jogi szabályozás kapcsán ugyanis egy alapvetően kógens, azaz eltérést csak meghatározott helyeken és mértékben, inkább csak kivétel jelleggel engedő megközelítést eredményez. Ettől eltérően a szerződéses felfogás a tagok számára a legszélesebb körű szabályozási jogot kívánja biztosítani, és így a törvénytől való eltérés lehetőségét csak jogpolitikailag indokolt kivételes esetekben kívánja kizárni.

[13] A fenti nézetkülönbségnek a társasági jogi szabályozások alapvető feladatára és helyes megközelítésére gyakorolt kiemelt jelentőségét és hatását mutatja az a tény, hogy a fenti tartalmú alapvető vita nemcsak máig érezhető hatását, hanem az egyes jogrendszerekben időről időre újból felbukkanó és végiggondolandó kérdést jelent. Ez az alapvető szintű és nagy intenzitással folyó jogtudományi vita jellemezte mindazonáltal az új Ptk.-ba emelt társasági jog kodifikációjának előkészítését is, amelyre a hatályos jog elemzése során még részletesen kitérünk. A teljesség igénye nélküli további kiemelt példaként hivatkozhatunk nemzetközi szempontból a Columbia Law Schoolon a szerződéses szabadság társasági jogi kérdésével, különösen a kógens és diszpozitív szabályozási móddal foglalkozó 1988-ban megrendezett,^[15] vagy akár a Németországban, 1996-ban hasonló témában szervezett nagyhatású konferenciákra^[16] is.

[14] Nehezen vitatható, hogy a szerződéses és az intézményi felfogás konkurenciájában mindkét felfogás képviselői elévülhetetlen érveket, meglátásokat hoztak fel és szolgáltatnak mind a mai napig a társasági jogi jogviszonyok mélyebb megértéséhez. A tudományos vita így nem tekinthető lezártnak, és kérdéses, hogy egyáltalán lezárható-e bármikor végérvényes jelleggel. Erre tekintettel az a megközelítés tűnik leginkább helyesnek és tartalmilag továbbvivőnek, ha a két nézetet úgy szemléljük, hogy azok egyike sem törekedhet teljes kizárólagosságra. Ezt igazolja többek között az is, hogy az intézményi szemlélet is ugyanúgy elismeri, a társaságok egyes egyedi jogviszonyai szerződéses jellegűek, ugyanakkor a szerződéses elmélet sem tagadja, hogy a társasági szerződés önálló szervezettel rendelkező jogalanyt hoz létre, és azt, hogy a szervezet egyes jogviszonyainak rendezését nem lehet teljesen a tagok szerződéses megállapodására bízni.

1.3. A társasági jogi szerződés tartalomszabadságának korlátozott volta

[15] A társasági szerződés tartalomszabadsága kapcsán rögzíteni kell, hogy az már a szabályozás kiindulópontjában sem lehet korlátlan.^[17] Ez a megállapítás ugyanúgy érvényes bír egy olyan jogalkotói szabályozási módszer esetén is, amely a társaság tagjainak széleskörű privátautonómiát, eltérési lehetőséget biztosít a törvényi modelltől. Ebben az esetben is van ugyanis a társasági jogi

szabályozásnak szükségszerűen egy olyan köre, amely a gazdasági társaságok és az ottani privátautonomia nélkülözhetetlen keretrendszerét hivatott biztosítani,^[18] és amely így nem esik a felek rendelkezési körébe.

[16] Ezek az alapvető szabályok tehát nem szükségtelen korlátozások, hanem éppen a gazdasági társaságok létének, valamint a társasági jogi szerződéses szabadságnak szükségszerű, annak érvényesülését biztosító szabályai. Másként fogalmazva, e szabályok adják a társasági jogi szabályozás azon infrastrukturális kereteit, amelyek azt teszik lehetővé, hogy a felek megállapodásukkal egy önálló jogalanyisággal (->**jogalanyiség és jogképesség**) és jogi személyiséggel (->**jogi személy**) felruházott gazdasági társaságot létesíthessenek, és melynek során meghatározott mértékben akár a törvényi előírásoktól is eltérhessenek.

[17] E normakategóriának (->**jogi normatan**) a megnevezése a vonatkozó magyar szakirodalomban nem egységes. Leggyakrabban „imperatív”^[19] szabályokként jelölik őket, de jellemző a jogi személy „státuszát” érintő előírások^[20] elnevezés is. A társasági jog e szabályainak kategóriája a törvénytől való eltérés tekintetében kiemelt jelentőségű, hiszen esetükben fel sem merülhet a jogszabályi előírás esetlegesen diszpozitív volta. E normákkal kapcsolatban kiemelt feladat az ide tartozó előírások pontos körének meghatározása. A kérdéskört a hatályos szabályozás dogmatikai elemzése során még tárgyaljuk.

1.4. Önálló jogalany létesítése mint meghatározó körülmény

[18] A társasági szerződés tartalomszabadsága jelentésének feltárásához elengedhetetlen logikai lépés kitérni arra, hogy a társasági szerződés mint sajátos szerződés mely fő vonásai révén tér el markánsan a hagyományos kötelmi jogi szerződésektől (->**szerződés**). Ezen gondolat mentén válhat ugyanis világossá, hogy a törvénytől való eltérés kérdésköre (jogszabálytartalmak diszpozitivitása) mely szempontokban egyezik meg, és melyekben különbözik lényegileg a kötelmi jog és a társasági jog területén.

[19] Ehhez mindenekelőtt abból az új Ptk.-ban is kifejezett sajátosságból kell kiindulni, hogy a gazdasági társaság tagjai az őket megillető privátautonomia körében nemcsak a társaság alapításáról (->**gazdasági társaságok alapítása**) dönthetnek szabadon, hanem a társaság jogviszonyainak, a társaság szervezeteinek és működésének meghatározására is jelentékeny befolyással bírnak.^[21] A tagok a társaság megalapításával és annak jogerős bejegyzésével így egy önálló jogalanyt, illetve jogi személyt létesítenek, amely a gazdasági forgalomban már önállóan szerezhethet jogokat és válhat kötelezettségek alanyává.^[22] A gazdasági társaságok alapítóinak ügyleti akarata tehát egy önálló jogalany létesítésére és jogviszonyainak meghatározására irányul. A társasági szerződések további lényegi sajátossága az, hogy (jellemzően) tartós jellegű jogviszonystruktúrát létesítenek, ahol ráadásul a tag és a társaság jogviszonyában a szolgáltatás (->**szolgáltatás**) és az ellenszolgáltatás nem értelmezhető úgy, mint a hagyományos kötelmi jogi szerződéseket jellemző áru- és szolgáltatáscsere esetében.^[23] A kötelmi jogi szerződések tartalmának szabad meghatározása kapcsán ugyanis a felek ügyleti akarata egy, a felek egymással szemben fennálló, relatív szerkezetű jogviszonyának létesítésére irányul, azaz annak tárgya a szerződő felek egymással szembeni jogainak és kötelezettségeinek rendezése.

[20] Az önálló jogi személyiséggel rendelkező jogalany tehát az a meghatározó szempont, amely a társasági szerződés tartalomszabadsága, illetve a társasági jog törvényi előírásaitól való eltérés pontos tartalmának meghatározása kapcsán a többletelemet jelenti, és a gyakorlati jogalkalmazás összetettségét okozza. Ez az alapvető különbség egyben jelzi is, hogy a társasági szerződés a kötelmi jogi szerződések – alapvetően csereviszonyaira modellezett – megoldásától markánsan különbözik, valamint hogy a társasági szerződés tartalmának szabadsága a kötelmi jogi szerződésekhez képest szükségszerűen jóval összetettebb korlátozás alá esik. Ennek oka az önálló jogalanyiságból következően a gazdasági forgalomban való részvételre tekintettel a harmadik személyek jogaira való hatásban keresendő. A kötelmi jog esetén is abból kell kiindulni, hogy a

szerződések közvetlenül nem járhatnak harmadik személyek jogainak sérelmével. A társasági jogban ez az elgondolás ugyanúgy érvényes, ám még szélesebb körben: a tagok megállapodása ebben az esetben egy önálló jogalanyt hoz létre, amely jogalany esetén a harmadik személyekkel való jogviszony, azok jogaira való hatás nem kivétel, hanem a főszabály.^[24]

1.5. A társasági formák zártkörűségének elve

[21] A társasági szerződés tartalom szabadságának kérdésköre, valamint a társasági szerződés azon jellegadó ismérve, hogy a tagok megállapodása egy önálló jogalany létesítésre irányul, átvezet minket a törvénytől való eltérés egyik legjelentősebb társasági jogi korlátjához: a társasági formák zártkörűségének elvéhez. A társasági formák zárt köre azt fejezi ki, hogy a tagok a közös üzletszerű gazdasági tevékenységüket csak a törvény által meghatározott társasági formák valamelyikében folytathatják,^[25] és ez azt célozza biztosítani, hogy a társasági formák túlzott változatossága ne nehezíthesse el a gazdasági forgalmat.^[26]

[22] A társasági formák zártkörűségének elve^[27] a tagok társasági szerződésének tartalom szabadságát már kiindulópontjában eleve meghatározott társasági formák adta keretek és lehetőségek közé szorítja. A tagok egy társasági forma választásával tehát a más társasági formák biztosította lehetőségekről alapvetően lemondanak, és jogviszonyaik egyedi rendezését csak az adott társasági forma által megengedett keretek között valósíthatják meg.

[23] E korlátok alól az a jogi lehetőség jelenthet valamelyest enyhítést, amennyiben a jogalkotó megengedi az egyes, jogszabály által meghatározott társasági formák jellegadó jellemzőinek társasági szerződés általi vegyítését. Habár a tagok tartalom szabadsága ebben az esetben is jelentős korlátok közé esne, azonban a tagok a társaság jogviszonyait oly módon is megállapíthatnák, hogy a társasági szerződésükben az adott törvényi formától idegen, azonban más, a törvény által megengedett, társasági forma jellegadó kialakítását rendelik alkalmazni.

[24] A társasági formák zártkörűségének elve másrésztől azt is jelenteni, hogy nemcsak a jellegadó ismérvek vegyítése nem megengedett, hanem a zártkörűségből eredően az adott jogrendszer hatályos állapotában nem elismert társasági formák alapítása is tiltott. Ennek értelmében a tagokat megillető társasági jogi tartalom szabadság nem eredményezheti azt, hogy a tagok a társasági szerződés alapján a magyar jog által nem ismert, de valamely külföldi jogrendszerben ismert, vagy pedig olyan társaságot alapítsanak, amelyet a hatályos társasági szabályozás kifejezetten nem tartalmaz (például csendes társaság).^[28]

[25] A társasági formák zártkörűségének elvét tehát elsődlegesen joggazdaságossági, valamint forgalom biztonsági, hitelezővédelmi okok indokolják. A tagok számára elsődlegesen nem azért nem megengedett a törvény által meghatározott társasági formáktól eltérni, mert azzal feltétlenül tényleges jogsérelmet okoznának leginkább a társaság hitelezőinek, hanem mert a törvény által meghatározott társasági formáktól eltérő forma választása a gazdasági forgalom szereplőire többletterhet jelentene annyiban, hogy az adott társasággal való ügyletkötés előtt a társaság speciális jogi formájából eredő sajátos kockázatokat egyedileg fel kellene tárniuk.^[29] Habár ez nem lenne lehetetlen, de összességében az üzleti életet oly mértékben nehezíthetné el, amely nehézség gazdasági szempontból már nem lenne hatékony és így elfogadható.

[26] A társasági jogi szabályozás tehát már a társasági formák zártkörűségére tekintettel élesen elválik a szerződő feleket a kötelmi jogi szerződések megkötésekor megillető szerződési szabadságtól: a szerződési szabadság elvének fő eleme ugyanis éppen az, hogy a szerződő felek nincsenek kötve a Ptk. által kifejezetten szabályozott szerződéstípusokhoz, hanem azokat akár tetszőlegesen vegyíthetik is, vagy akár teljesen új, nem szabályozott típusú szerződést is köthetnek.^[30]

1.6. A gazdasági társaság mint összetett érdek- és jogviszonystruktúra

[27] A társasági szerződés tartalomszabadságának korlátozott volna tehát a fenti általános okokkal magyarázható. Joggal vetődik azonban fel a kérdés, hogy a társasági jogi szerződés kötelmi jogi szerződésektől eltérő jellege hogyan ragadható meg tartalmilag közelebből. Kiinduló gondolatként meg kell jegyeznünk, hogy habár a gazdasági társaságok a tagok által megkötött (társasági) szerződés rendelkezésein alapulnak, azonban a gazdasági társaság az őt jellemző és körülvevő, rendkívül összetett érdek- és jogviszony-struktúrától^[31] nem vonatkoztatható el, amely egyben jelzi a tartalomszabadság sokrétű korlátozásának szükségszerűségét és tartalmát is. A társasági szerződés szabadságának ezen összetett korlátozása meghatározott jogpolitikai csomópontok körül ragadható meg leginkább.

[28] Az önálló jogi személyiségből következően mindenekelőtt a forgalombiztonsági szempontokat kell megemlíteni, amelyek a társaságot alapító tagok szerződéses szabadságát korlátozzák. Arra tekintettel, hogy a létesítendő gazdasági társaság a tagjaitól független, önálló jogi személyiséggel rendelkező jogalanyként a gazdasági forgalom önálló szereplőjévé váljon, a tagok magánautonómiája – amint azt a törvényi indokolás is kiemeli – már kiindulópontjában sem terjedhet addig, hogy megállapodásuk eredményeként harmadik személy, jellemzően a hitelezők jogait sértsék (->a gazdasági társaságok hitelezőinek védelme),^[32] valamint hogy a gazdasági forgalmat szükségtelenül elnehezítsék.^[33]

[29] Ezen általános, forgalombiztonsági, hitelezővédelmi okokon túl a következő olyan társasági jogilag védendő érdekeket kell még feltétlenül a társasági szerződés szabad kialakítását alapvetően korlátozó szempontok között említeni, mint a kisebbségi tulajdonosok (->kisebbségvédelem), valamint a társasági munkavállalóinak társasági jogi védelmét (->dolgozói részvétel a gazdasági társaságokban). E csoportok védelmén túl azonban meg kell említeni olyan jogi fogalmakat is, mint az elvonhatatlan, korlátozhatatlan tagi jogok és a társaság egyes szerveinek elvonhatatlan (kizárólagos) hatáskörei.

[30] Ez a jellegadó összetettség mutat rá arra is, hogy a társasági szerződés tartalomszabadsága közelebbi jelentésének kibontása csak a társasági jogviszonyok sajátosságait középpontba helyezve, az adott jogviszony elmélyült tartalmi elemzése útján lehetséges. A társasági szerződés tartalomszabadságának vizsgálata során így kiemelt figyelmet kell, hogy érdemeljen egyrészt a társasági jogi tartalomszabadság kereteit alapvetően meghatározó mindenkori jogalkotói szabályozás, másrészt azonban az egyes társasági jogi szabályok adta eltérés konkrét vizsgálata csak az adott társasági jogi jogviszony és jogintézmény mögötti, jogilag védendő érdekek megfelelő figyelembevételével útján lehetséges.

1.7. A jogalkotó által mérlegelendő további szempontok

[31] A társasági szerződés tartalomszabadságának, illetve a társasági jogi törvénytől való eltérésének a mindenkori keretrendszerét a jogalkotó határozza meg. A szabályozás alapvető módja azonban sokféle formát ölthet annak függvényében, hogy a jogalkotó hogyan kívánja a társasági szerződés tartalomszabadságának elvi kereteit, illetve annak korlátait meghatározni. Erre tanulságos példák Magyarországon a rendszerváltás utáni társasági jogi kodifikációknak (->kodifikáció) a jogszabálytól való eltérést meghatározó fő rendelkezései. A szabályozási megoldások két szélső esete, amikor az az eltérés általános lehetőségéből indul ki, míg a másik, amikor az eltérés a törvényi szabálytól csak és kizárólag a törvényben meghatározott helyeken és tartalommal lehetséges. E két szélső pont között pedig a szabályozás – a szerződéses szabadság megengedett mértéke és a szabályozás alapvető módja tekintetében – egyéb, köztes formákat vehet fel.

[32] A társasági szerződés tartalomszabadságát, illetve a társasági törvénytől való eltérést döntően egy további, már részben ismerttetett, lényeges előkérdés elvi megválaszolása határozza meg: egy ország mindenkori anyagi társasági jogának alapvetően diszpozitív vagy kógens jellege – az aktuális társadalmi és gazdasági környezetén túl – annak megfelelően kerül kialakításra, hogy a jogalkotó a gazdasági társaságok jogviszonyait összességében mennyiben fogja fel szerződéses jellegű

viszonyok rendszereként, vagy pedig mennyiben dominál nézete szerint a gazdasági társaságok intézményi, szervezeti jellege.

[33] A társasági jogi szabályozás alapvető jellegének mindenkori jogalkotói meghatározása jellemzően sosem önkényes, hanem a jogalkotó az éppen érvényes társadalmi, gazdasági környezet tükrében állapítja meg a szabályozás megengedőbb vagy éppen szigorúbb voltát. A társasági jogi szabályozás mindenkori alapállásának meghatározása azt a célt hivatott szolgálni, hogy a jogalkotó az adott kor társadalmi, gazdasági viszonyaira tekintettel, az azokhoz leginkább igazodó szabályozási környezetet alakítsa ki a társaságok számára, amely egyszerre tesz eleget a jogbiztonság követelményének, és kínál rugalmas szabályozási megoldásokat a gazdasági társaságot alapítani szándékozóknak.

1.8. A társasági szerződés tartalomszabadsága és a mintaszerződések

[34] Ahhoz, hogy a társasági jogi tartalomszabadság gyakorlati érvényesüléséről valós képet kaphassunk, feltétlenül utalnunk kell arra, hogy a tagok akaratát és igényeit leginkább kielégítő társasági szerződés tartalom egyedileg megtárgyalt és ennek megfelelően szövegezett társasági szerződést feltételez. Nem szabad azonban elmennünk azon gyakorlat mellett, melynek következtében a gazdasági társaságok társasági szerződésének elfogadása (és módosítása is) az esetek jelentős részében nem egyedi tartalmú szerződéssel, hanem ún. társasági jogi szerződésminták alkalmazásával történik.^[34] Ennek indoka az üzleti élet gyorsaság és hatékonyság iránti igényében rejlik, jelentékenyen lerövidítve a szükséges időt és egyben minimalizálva a szerződés cégbíróság általi esetleges el nem fogadás kockázatát. Hátránya ugyanakkor épp abban áll, hogy a jogszabály által rögzített szerződési mintától nem lehet eltérni, azt tetszőlegesen kiegészíteni.^[35]

[35] Ezen gyakorlatra tekintettel joggal merülhet fel a kétség a társasági jogi privátautonómia iránti igény tényleges megléte vonatkozásában. Egyrészt adott tehát a gyors és egyszerű út, amit a szerződésminták használata kínál, másrészt az időigényes, költséges és adott esetben jelentős jogértelmezési nehézségekkel járó lehetősége a tagoknak leginkább megfelelő szerződési tartalom kialakításának. Ez a két lehetőség azonban egyáltalán nem zárja ki egymást. Pont ellenkezőleg, aki az egyediesítésben nem, hanem csak a gyorsaságban érdekelt, annak ott a szerződésminták adta lehetőség. Ez egyben azoknak is jó lehetőséget biztosíthat, akik bár egyedi rendelkezésekkel szabályoznák a társaságuk jogviszonyait, azonban az alapításhoz elsődlegesen (a gyorsabb és biztosabb bejegyzés érdekében) mégis mintát alkalmaznának, és csak azt követően módosítanák a társasági szerződést egyedileg kitárgyalt, adott esetben a törvénytől eltérő tartalommal.

[36] A privátautonómia iránti igény megítéléséhez arra is emlékeztetnünk kell, hogy az a hagyományos, kötelmi jogi értelemben vett szerződéses szabadság vonatkozásában is egyre több tekintetben megkérdőjeleződni látszik. Gondolnunk kell itt főként a fogyasztói szerződések esetén az általános szerződési feltételekre, amelyek főként napjaink tömeges mértékű elektronikus kereskedelmi forgalmában még inkább háttérbe szorítják az egyes ügyletek egyedi megtárgyalásának lehetőségét. Ezen jelenségek megléte azonban önmagában nem ássa alá a jogalkotó azon alapvető kötelezettségét, hogy a magánjogi és gazdasági jogi kérdésekben, amennyire csak lehetséges, biztosítsa azon szerződő felek, illetve tagok számára a privátautonómia gyakorlását lehetővé tevő, megfelelően kialakított jogszabályi környezetet, akiknek a társasági szerződésük tartalmának egyedi kialakítására tudatos és jól felfogott igényük van, és az ehhez szükséges ráfordításokat (időt, energiát és az esetleges szakértői tanácsadás költségeit) vállalják.

1.9. A bírói gyakorlat jelentősége a tartalomszabadság kibontásában

[37] Az eddigiekben a társasági jogi szerződés tartalomszabadsága alapvető jogpolitikai céljának, sajátos tartalmának és a szabályozást meghatározó körülményeknek az általános felvázolására

törekedtünk. Amennyiben azonban a jogalkotó már kialakított egy törvényi szabályozást, legyen az akár egy alapvetően kógens vagy diszpozitív szabályozási környezet, onnantól kezdődően az egyik legfontosabb feladat a privátautonómia adott keretek közötti lehetséges irányainak és mértékének pontos feltárása, értelmezése, valamint az esetleges bizonytalan jogkérdések megnyugtató dogmatikai tisztázása. A társasági jogi tartalomszabadság irányadó keretrendszerének egységes értelmezése ugyanis az előfeltétele annak, hogy a jogalkotó által kitűzött jogpolitikai célok (jelesül, hogy a tagok a társasági jogviszonyokat az érdekeiknek leginkább megfelelő módon szabályozhassák) a gyakorlatban ténylegesen és széles körben megvalósulhassanak. Ellenkező esetben, a törvényi lehetőség ellenére, a tagok a törvénytől eltérés lehetőségével nem fognak élni, mivel annak a konkrét esetben való megítélése bizonytalan lehet, és így társaságuk cégjegyzékbe történő bejegyzését kockáztatnák.

[38] Az egységes értelmezési keret kialakításában és az egyedi eltérések megengedhetősége kérdésében a bírói gyakorlat mellett a jogtudománynak van kiemelt feladata. Annál is inkább igaz ez egy olyan, alapvetően az eltérés lehetőségét hirdető társasági jogi szabályozás esetén, mint az új Ptk. megoldása. Erre már az *Indokolás* is felhívta a figyelmet, amikor hangsúlyozta, hogy az új jogi szabályozás az elején bizonyos fokú bizonytalanságot eredményezhet, amelynek tisztázásában a joggyakorlatnak lesz kiemelt szerepe.^[36] Érdekesség, hogy amikor a hatálybalépés után pár évvel, 2016-ban majdnem sor került a törvényi szabályozás átfogóbb kiigazítására, akkor épp a bíróságok részéről merült fel az érv, hogy az esetleges jogbizonytalanságokat megnyugtatóan fogják tudni tisztázni, és így törvényt módosításra nincs szükség.^[37]

[39] Visszatekintve az elmúlt időszak bírói gyakorlatára összességében megállapítható, hogy a bíróságok ezt a feladatukat a felmerült jogvitákban alapvetően teljesítették. Nemcsak az új Ptk. törvénytől eltéréseinek főszabálya értelmezése tekintetében, hanem a törvénytől eltérés egyes, konkrét eseteinek megengedhetősége vonatkozásában is számos fontos döntés született, amelyek az adott ügyön túl általánosságban is továbbvivő, iránymutató megállapításokat tartalmaznak.^[38]

2. Összehasonlító jogi kitekintés

[40] A társasági szerződés tartalomszabadsága, valamint a törvénytől eltérés lehetőségének rendezése a jogalkotók számára megkerülhetetlen feladat. Ez az állítás éppúgy igaz olyan nagy és részben eltérő hagyományokra építő szabályozásokra is, mint az angolszász és a német társasági jogok, de a kérdéskör ugyanúgy meghatározó jelentőséggel bír régióink országainak társasági jogi jogalkotásában, jogtudományi gondolkodásában. Az angolszász megközelítésben a törvénytől való eltérés lehetőségének és jelentőségének tárgyalását leginkább joggazdaságossági irányultságú elemzések keretében találhatjuk. A vizsgálódás súlypontja itt tehát nem annyira a kontinentális hagyományokban, így a német jogrendszerben is oly meghatározó jogdogmatikai fogalomelemzés eszköztárában található. A magyar szabályozás bemutatását megelőzően, annak mélyebb megértését is előmozdítandó, érdemes tehát rövid kitekintést tennünk a kérdéskör nemzetközi megítélésére. Ezen kitekintés már terjedelmi okokból sem lehet átfogó jellegű, sokkal inkább egyes jellemző gondolatok bemutatására törekszik.

2.1. Angolszász jogi kitekintés

[41] A társasági szerződés tartalomszabadsága, illetve a törvénytől eltérés kérdése kapcsán már utaltunk az amerikai *contractarian approach*-ra, illetve a *contractual freedom in corporate law*-ra és az ezekkel konkuráló intézményi felfogásra. Az amerikai és az angol jogfelfogásban nagyhatású szerződéses megközelítés megértéséhez lényeges kiindulópontot jelent a globális szemlélettel írodott *The Anatomy of Corporate Law*^[39] című kötet. Ennek első fejezetében angolszász szerzők a társasági jog törvényi és szerződési szabályozásának, valamint a kötelező erejű (*mandatory laws*) és eltérést biztosító szabályok (*default provisions*) egymáshoz való kapcsolatát és jelentőségét taglalják.^[40]

[42] Abból indulnak ki, közelebbről megvizsgálva a gazdasági társaságok egyedi jogviszonyait, hogy ott jellemzően szerződéses jellegű jogviszonyokat találunk, amelyeknek a tartalmát a felek akár maguk is létrehozhatnák.^[41] A szabályozás ezért szerintük jelentős részében ún. „alapértelmezett rendelkezésekből” áll, amelyek „szabványszerződési” jelleggel mintát adnak a tagoknak. Ezeket a szabályokat a feleknek így egyrészt már nem kell maguknak megalkotniuk. Másrészt a törvényi szabályok megnyitják az eltérés lehetőségét a bennük foglalt tartalomtól.^[42] Ilyen „hasznos szabványosítási funkciót” töltenek be szerintük a jogalkotó által megalkotott társasági formák is, amelyek olyan kidolgozott és kiegyensúlyozott jogviszony-struktúrákat kínálnak a tagoknak, amelyek az előre nem látható helyzetek kezelését is biztosítják.^[43] Ezen előnyöktől függetlenül a társasági jog „kötelező” szabályainak indokoltságát látják a szerzők a tagok szerződéses megállapodásaiknak olyan „kudarcaiban”, hiányosságaiban, mint az információs aszimmetriából eredő hátrányok, a harmadik felek törvényes érdekeinek szükséges védelme, vagy pedig a testületi jellegű működés elégtelenségei.^[44]

[43] A társaságok egyedi viszonyainak kialakítása szempontjából a társasági jogi szerződés (lehetséges) tartalmának az angol jogban is nagy jelentőséget tulajdonítanak.^[45] A hatályos, 2006-os *Companies Act* 33. szakasza foglalkozik a társaság alapító okiratának joghatásával, jogi jellegével. A (1) bekezdés kiemeli, hogy a társaság alapító okirata ugyanúgy kötelezi a tagokat és a társaságot, mintha egyedileg vállalnának kötelezettséget annak betartására. Ez a megfogalmazás nemcsak a kapcsolatok szerződéses jellegét emeli ki, hanem egyúttal kifejezésre juttatja a társaságnak az önálló szerződéses pozícióját ezen szerződéses viszonyok tekintetében, azok egyik alanyaként.^[46] A jogirodalomban és a bírói gyakorlatban természetesen megállapítják, hogy ezen „szerződések” sajátos jellemzőkkel bírnak, mivel annak kötelező ereje nem feltétlenül a tagok közötti hagyományos alkura vezethető vissza.^[47] Megjegyzendő továbbá az is, hogy a jogalkotó az angolszász jogrendszerekben is igyekszik azáltal elősegíteni az egyedi társaságalapításokat, hogy viszonylag részletesebb modellszabályokkal is szolgál, amelyeket így a feleknek már nem kell egyedileg kitárgyalniuk, és egyben jelentékeny mértékben megnyitja az eltérés lehetőségét is. Ilyennek tekinthetők az angol *The Companies (Model Articles) Regulations 2008*, valamint az amerikai *Model Business Corporation Act*.

2.2. Német jogi kitekintés

[44] Témánk szempontjából az angolszász jog mellett rendkívül hasznosak és tartalmukban továbbvivők a német társasági jognak és irodalomnak a társasági jogi szerződés tartalomszabadságával kapcsolatos megállapításai. A német szakirodalom a társasági jog szerződéses és intézményi jellegével kapcsolatos, valamint a gazdasági irányultságú megközelítések is jelen vannak, ismertek.^[48] Habár a német társasági jogban a tagokat megillető privátautonómia kérdése kiemelt jelentőséggel bír, azonban az amerikai *contractarian approach* megközelítésnek tartalmában csupán korlátozott jelentőséget tulajdonítanak. Azzal érvelnek ugyanis, hogy az egy döntően közgazdasági jellegű megközelítést, amely a társasági szerződés tartalomszabadsága tisztán jogi, normatív, tartalmának feltárásához korlátozott mértékben tud hozzásegíteni.^[49]

[45] A német társasági jognak a magyar társasági jog szempontjából leginkább továbbvivő vonása mindazonáltal abban rejlik, hogy a német szakirodalom tradicionálisan mély jogdogmatikai alapokon, de egyúttal rendkívül gyakorlatias szemléletben foglalkozik a társasági szerződés tartalomszabadságának fogalmával és lehetséges konkrét irányjaival, téve mindezt pedig az egyes társasági formákra lebontva. A kérdéskör pusztán elméleti kifejtésén túl tehát ugyanúgy találhatunk a gyakorlatban kiérlelt megoldásokat is.

[46] A magyar szabályozás által választott úttal szemben a német társasági jogi jogalkotás jellemzője, hogy a társasági jog anyagi jogi szabályait nem egy átfogó törvénykönyv keretében szabályozzák, hanem önálló törvényekben. Ez a jogalkotási sajátosság együtt járt azzal is, hogy az egyes társasági jogi formák szabályozása – a törvénytől való eltérés mértéke és szabályozási

alapállása tekintetében – sokkal jobban elkülönül egymástól, mint a hatályos magyar társasági jogi szabályozásban.

[47] A legélesebb határvonal a törvényi szabályozás rugalmassága tekintetében kétségkívül egyik oldalról a személyegyesítő társaság és a korlátolt felelősségű társaság, másik oldalról pedig a részvénytársaság szabályozási alapállása tekintetében áll fent. Ez a különállás a fogalmak területén is markánsan megjelenik, mivel a tagokat a személyegyesítő társaságok és a korlátolt felelősségű társaság jogviszonyaiban megillető jelentékeny mértékű privátautonómiát a *Gestaltungsfreiheit* kifejezéssel illetik. Ezzel szemben a részvénytársaság szabályozásában egy sokkal szigorúbb alapállás érvényesül, amelynek értelmében a törvénytől való eltérés csak a kifejezetten megengedett körben lehetséges, és kiegészítő rendelkezések is csak akkor jöhetnek szóba, ha a törvény az adott szabályozást nem tekinti zártnak.^[50] Erre a szabályozói alapállásra a német irodalomban a *Satzungsstrenge* kifejezés honosodott meg. A *Satzungsstrenge* fő jogpolitikai indoka a részvények tőzsdéi forgalmképességének növelésében található, amely azáltal valósul meg, hogy a befektetők standardizáltabb részvénytípusokkal szembesülnek.^[51] A két külön szabályozási szemlélet éles elkülönülésére kiváló példa, hogy a részvénytársaság koncepciójában a szervezetre vonatkozó szabályozás is alapvetően kógens jelleget mutat, szemben jelesül a korlátolt felelősségű társaságokkal (*GmbH*), ahol a tagokat a szervezetrendszer vonatkozásában széles körű privátautonómia illet meg.^[52]

[48] Magyar szempontból a német társasági formák közül kiemelt figyelemre érdemes a német korlátolt felelősségű társaság társasági szerződés tartalomszabadsággal kapcsolatos szabályozási koncepciója. A még 1892-ben elfogadott *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung* (GmbHG) fő jogpolitikai célja abban állt, hogy az összetett és döntően kógens szabályozású részvénytársasági formával szemben egy olyan, a részvénytársaságtól lényegében eltérő tőkeegyesítő társasági formát hozzon létre, amely egy jóval átláthatóbb és rugalmasabban alakítható szervezettel rendelkezik, és így sokféle célú és volumenű gazdasági tevékenység folytatásához megfelelő keretet biztosíthat.^[53]

[49] Ezt a célt jogtechnikailag úgy biztosítja a német jogalkotó, hogy a GmbHG 46–51. §-ainak, amelyek önmagukban nem adnak részletre menő szabályozást, a társasági szerződés rendelkezéseivel szemben csupán szubszidiárius jelleget biztosít. Emiatt ezekben a kérdéskörökben (különösképpen: tagok jogai, taggyűlés hatásköre, szavazás, taggyűlés szabályai és összehívása) elsődlegesen a társasági szerződés szabályai az irányadók, törvényi rendelkezések csak ezek hiányában érvényesülnek.^[54]

[50] Tekintettel arra, hogy a német jogalkotó tudatosan el kívánta kerülni, hogy a GmbHG egy túlzottan részletes és egy merev szabályozást nyújtson, ezért jelentős részben a gyakorlatra és a jogtudományra hárult a feladat, hogy a *Gestaltungsfreiheit* korlátait és lehetséges irányait részletre menően kidolgozza. Alapvető szintű korlátokként mindenekelőtt a hitelező- és a kisebbségvédelmet, valamint az elvonhatatlan tagi jogok védelmét jelölik meg, valamint az ügyvezetőt terhelő egyes olyan kötelezettségeket, amelyek a társaság közhiteles adatainak biztosítása és a hitelezők védelme szempontjából kógens jellegűek.^[55]

[51] Tanulságként szűrhető le, hogy nem csupán a személyegyesítő társaságok belső jogviszonyaiban lelhetők fel nagyszámban olyan jellegű jogviszonyok, amelyeknek a szabályozásában a társasági szerződés rendelkezései elsőbbséget élvezhetnek. Éppúgy jellemzőek ezek a korlátolt felelősségű társaság belső viszonyaira is (ide értve egyes szervezeti és működési szabályokat is), arra is tekintettel, hogy a Kft. egy köztes társasági formát testesít meg a személy- és tőkeegyesítő társaságok között.^[56]

2.3. Kelet-közép-európai társasági jogi megközelítések

[52] A társasági szerződés tartalomszabadságának, illetve ezzel kapcsolatban a társasági jog

jogszabályi rendelkezéseinek kógens vagy diszpozitív jellegével kapcsolatos kérdések jelentőségét mutatja, hogy ezek régiók jogi gondolkodásában is ugyanúgy jelen vannak, mint más nagyobb jogrendszerekben. A témában aktuális tanulmányokat olvasva olyan, a magyar jogtudományt is éppúgy foglalkoztató alapkérdésekkel találkozhatunk, mint a kógens és a diszpozitív társasági jogi tartalmak helyes kialakításával kapcsolatos nehézségek, továbbá az, hogy hogyan és mennyiben lehetséges vagy éppen szükséges a tagoknak átfogóbb eltérési lehetőséget biztosítani, vagy akár az, hogy hogyan ismerhetők fel az eltérést engedő szabálytartalmak, végül hogy milyen típusú korlátai vannak a társasági jogi privátautonómiának.^[57] Fontos közös pontnak tűnik ki ezekből a tanulmányokból is, hogy a társasági jog eltérést megengedő jogszabályi tartalmainak azonosításához nélkülözhetetlen, hogy az adott jogszabály mögötti jogalkotói célt és az érintett társasági jogi érdekeket helyezzük a vizsgálódás középpontjába.

3. A törvénytől való eltérés jogi szabályozása a magyar társasági jogban

[53] A társasági törvénytől eltérés hatályos magyar szabályozási koncepciójának mélyebb megértéséhez mindenképp az annak kialakulásához vezető út ismerete szükséges. Először a szabályozás történeti fejlődési ívét mutatjuk be, majd a hatályos szabályozás tartalmát és keretrendszerét vizsgáljuk meg jogdogmatikai elemzés segítségével.

3.1. Jogtörténeti áttekintés

[54] A hatályos magyar társasági jogi szabályozás megértéséhez a törvénytől való eltérés szabályozási ívének ismerete nem pusztán adalék, hanem annak szerves előfeltétele. A rendszerváltást követő társasági jogi jogfejlődésnek témánk szempontjából kiemelt jelentősége abból adódik, hogy az pár évtizeden belül négy átfogó kodifikációt élt meg (1988-ban, 1997-ben, 2006-ban és 2013-ban), amelyek során a társasági jog diszpozitivitásának kérdése mindenkor központi szerepet, és egyúttal egymástól merőben eltérő jogalkotói megoldást kapott. A kodifikációk során elhangzott érvek, ellenérvek komoly támpontot jelentenek a hatályos jog értelmezésében is.

[55] Habár a kérdéskör szabályozása a rendszerváltást követően vett igazán lendületet, azonban már a régebbi magyar társasági, illetve kereskedelmi jogban is vannak fontos előzményei, amelyre röviden, a teljesség igénye nélkül utalni szükséges. Kiemelendő e körben a *kereskedelmi törvényről szóló 1875. évi XXXVII. törvénycikk* 68. §-a,^[58] amely a közkereseti társaság tagjainak „egymásközi jogviszonyaira” tekintve elsődlegesen a társasági jogi szerződés rendelkezéseinek biztosított elsőbbséget. A korabeli szakirodalom hangsúlyozza, hogy a belső és a külső jogviszonyok azáltal is különböznek markánsan, hogy a belső jogviszonyokat a tagok szabadon rendezhetik a társasági szerződésben, és a törvény vonatkozó rendelkezései így csupán ennek hiányában irányadóak, amíg a külső jogviszonyok tekintetében az eltérés eleve nem lehetséges.^[59] A belső viszonyokban való szabadság indokaként arra hivatkoznak, hogy az egyes társaságok igen különböző célok megvalósítására alapíthatók, és ennek a sokféleségnek megfelelően kell tükröződnie egyrészt a szervezet tekintetében, másrészt és a jogok és kötelezettségek tartalmában is, amelyek a tagokat egymás között, valamint a társaság irányában megilletik.^[60] Egy teljes körű szabályozásra törekvő és eltérést kevésbé engedő szabályozási módot emiatt nem is tartottak megfelelőnek; hanem sokkal inkább „szerződéspótló (diszpozitív) jelleggel” kívánták felruházni a belső jogviszonyokat érintő szabályokat.^[61]

3.1.1. Az 1988. évi Gt. szabályozási koncepciója és gyakorlata

[56] *A gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvényre* (1988. évi Gt.) nehéz feladat hárult. A törvénnyel szemben ugyanis alapvető elvárás volt, hogy az meghatározóan járuljon hozzá az új gazdasági és társadalmi környezetben a piacgazdasági viszonyok kialakulásához, mindenképp a

gazdasági társaságok alapításának elősegítése révén.^[62] Ennek egyik eszközeként a jogalkotó egy, a törvénytől való eltérést viszonylag széles körben (a részvénytársaságtól eltekintve)^[63] megengedő szabályozási koncepció mellett döntött.^[64]

[57] A tagok a törvénytől való eltérés lehetőségét azonban a gyakorlatban sokszor olyan (megengedhetetlenül) tágan értelmezték, hogy a jogalkotó kénytelen volt a törvényt már 1991-ben módosítani, és az eltérés lehetőségét kizárólag a „tagok egymás közötti viszonyára” korlátozni.^[65]

[58] A szakirodalomban^[66] is vita bontakozott ki, amely során egyrészt azzal érveltek, hogy az eredeti szabály túlzottan széles körű eltérési lehetőségeket nyitott meg, amely nemkívánatos eredményekhez vezetett. Másrészt – mindezek ellenére – elismerték és hangsúlyozták,^[67] hogy a törvénytől való eltérés lehetősége biztosítja azt, hogy a tagok a társasági viszonyaikat az egyéni érdekeiknek megfelelően tudják kialakítani, ezért az eltérés lehetőségét a továbbiakban is fent kell tartani. A nehézséget igazából az okozta, hogy rendkívül bizonytalan volt, hogy a **társasági törvény** mely szabályai kógenssek és melyek diszpozitívák.^[68] Ennek megállapításához a pusztán nyelvtani értelmezés csak korlátozott segítséget nyújtott, és így az ilyen jogértelmezési kérdések eldöntése végül a bíróságokra hárult. Az akkori bírósági gyakorlat érdemeit hangsúlyozandó, hogy ebben az időszakban sok olyan fontos döntést hoztak, amelyek tartalmukban a mai napig érvényes lényegi megállapításokat tartalmaznak.

3.1.2. Az 1997. évi Gt. szabályozási koncepciója és gyakorlata

[59] Az első, 1988. évi Gt. által vitathatatlanul elért eredmények^[69] ellenére a jogalkotó – a törvénytől való eltérést övező nagymértékű bizonytalanságot kiküszöbölendő – a *gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvényben* (1997. évi Gt.) a korábbi szabályozási koncepciót gyakorlatilag „megfordította”,^[70] tekintettel arra, hogy a tagok a törvénytől már csak akkor és annyiban térhettek el, ha az eltérést a törvény (kifejezetten) megengedte.^[71]

[60] A jogalkotói cél a jogbiztonság növelése volt azáltal, hogy egyértelműsítse az eltérés lehetőségeit és akár konkrét irányait is. Habár a jogalkotó inkább csak jogtechnikai jellegű módosítást látott a változásban,^[72] az új szabályozás azonban azt eredményezte, hogy a törvénytől eltérés lehetőségei jelentékenyen szűkültek, vagy akár olyan helyeken is megszűntek, ahol ez a korlátozás nem lett volna indokolt.^[73] A szakirodalom ezt kritikusan szemlélte, mivel az új szabályozásban a társasági jogi privátautonómia egy túlzott és indokolatlan korlátozását látták.^[74]

3.1.3. A 2006. évi Gt. szabályozási koncepciója és gyakorlata

[61] Az 1988. évi Gt. látszólag túlzott szabadsága és az 1997. évi Gt. erőteljesen korlátozó jellege után a szakmai vitákban egyre jobban felerősödtek azok a vélemények, amelyek egy köztes, differenciált szabályozási technika érdekében foglaltak állást. Amellett érveltek, hogy a személyegyesítő társaságok és a korlátolt felelősségű társaságok jogában főszabályként eltérést biztosító szabályozási megközelítésnek kellene érvényesülnie, és csak a részvénytársaságok jogában kellene fennmaradnia az alapvetően kógens alapállásnak.^[75]

[62] Ez a kiemelt érdeklődés megjelent a *gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény* (2006. évi Gt.) kodifikációs előkészületei során is.^[76] Az a szakmai nézet nyert teret, hogy „a tagok szerződéses autonómiáját” még szélesebb körben kellene biztosítani, és ennek során az egyes társasági formák között megfelelően különbséget kellene tenni.^[77] Ennek érdekében a személyegyesítő és a korlátolt felelősségű társaságoknál a törvénytől való eltérés lehetősége átfogóan érvényesült volna.^[78] A gazdasági társaságok belső jogviszonyaiban főszabály lett volna a törvénytől való eltérés lehetősége; az eltérést meg nem engedő tartalmak ezzel szemben elsődlegesen a külső viszonyokban lettek volna elképzelhetők, illetve ott, ahol azt

forgalombiztonsági, befektető-, hitelező- és kisebbségvédelmi okok indokolják.^[79]

[63] Az eredeti elképzeléssel szemben a benyújtott **törvényjavaslat** végül azonban egy, az egyes társasági formáknál bár eltérő intenzitású, de mégiscsak kógens jellegű szabályozási koncepciót tartalmazott, ahol az eltérés csak a kifejezetten megjelölt helyeken volt lehetséges.^[80] Kiemelendő, hogy az elfogadott szabályozás lehetővé tette olyan (további) rendelkezéseknek a társasági szerződésbe való felvételét is, amelyekről a **társasági törvény** nem rendelkezett, feltéve hogy az nem ütközött a társasági jogi szabályozás és az adott társasági forma céljával, valamint a jóhiszemű joggyakorlás követelményével.^[81] A rendelkezést azonban kritikákkal illették arra hivatkozva, hogy tartalma és korlátai jelentős bizonytalansággal övezett.^[82]

[64] Összességében megállapítható, hogy a **2006. évi Gt.** a megelőző szabályozás merevségén valamelyest enyhíteni tudott azáltal, hogy a korábbi szabályozáshoz képest nagyobb mértékben és több helyen nyitott meg eltérési lehetőségeket.^[83] Azonban, ahogy az irodalomban találóan fogalmaznak, egy szélesebb körű privátautonómiát biztosító szabályozás elfogadásához ekkoriban még nem volt meg a kellő elhatározás.^[84]

3.1.4. Az új Ptk. törvénytől eltérési koncepciójának elfogadása

[65] A törvénytől való eltérés szabályozása az **új Ptk.** előkészülete során újból kiemelt figyelmet kapott. Az új Ptk. kodifikációs előkészületeinek egyik nagy előkérdése ugyanis arra vonatkozott, hogy a társasági jog anyagi jogi szabályai az új Ptk. keretei között kapjanak-e helyet, vagy pedig azokat továbbra is külön törvény szabályozza. A kérdés nem kizárólag a szabályozás helyét érintette, hanem sokkal inkább azon mélyre nyúló, elvi jellegű kérdéssel is összefonódott, hogy a társasági jog szabályai magánjogi, illetve szerződéses jellegűek-e olyan mértékben, hogy azok a Ptk. keretei között kapjanak helyet. Másként fogalmazva: mutat-e a szabályozás tárgya és módszere olyan mérvű hasonlóságot, hogy a társasági jogi normák Ptk.-ba történő integrációja nemcsak lehetséges, hanem abból további előnyök származzanak?^[85]

[66] Az integrációt támogató és egyben a szerződéses felfogást képviselő nézettel szemben tehát a társasági jognak az ún. intézményi felfogását képviselő elgondolás állt. Ez utóbbi képviselői azzal érveltek, hogy a társasági jogi szabályozásnak már a szűken vett joganyaga is – amely addig a Gt.-kben került szabályozásra – jogági jellegét tekintve olyan összetettséget, heterogenitást mutat, amely jellemző e joganyag-összességnek a Ptk.-ban való elhelyezésének, integrálásának szükségszerűen ellentmond.^[86]

[67] Fontos hangsúlyozni, hogy az integráció támogatói az anyagi társasági jognak a Ptk.-ba történő áttemelésében egyúttal a tagokat megillető privátautonómia még szélesebb körű érvényre juttatásának lehetőségét látták.^[87] Egy döntően kógens szabályozás ugyanis akár azzal is járhat, hogy számos olyan lehetséges szerződéses rendelkezést megtilt, amelyeknél a tiltás jogpolitikai okokkal nem igazolható, és a tiltás kizárólag a szabályozás szükségtelen merevségéből adódó (nemkívánatos) következmény.^[88]

[68] A privátautonómia további növelését az intézményi felfogást képviselők is támogatták. Bár nem vitatták, hogy a társasági jogviszonyok jelentékeny részben szerződéses jelleget mutathatnak, ugyanakkor érvelésükben mindenekelőtt a társasági szerződés szervezetet létesítő jellegét és azt emelték ki, hogy a társasági jog jellemzően olyan komplex normaösszességet jelent, amely heterogenitása miatt nem alkalmas a Ptk. kereteiben történő elhelyezésre.^[89]

[69] Megállapítható tehát, hogy a bevezető részben már ismertetett, nemzetközi szintén intenzíven folyó, a társasági jog szerződéses vagy intézményi felfogása közötti vita a magyar jogtudományban is meghatározó szerephez jutott. Ez abban is megnyilvánul, hogy az új Ptk. elfogadásához vezető folyamat állomásait – a társasági jognak a Ptk.-ba való beemelése és a társasági jog alapvető szabályozási módszere tekintetében – egymástól élesen eltérő megközelítésű megoldások jellemzik.

[70] Az Igazságügyi Minisztérium (IM) 2008-as Ptk.-tervezete nem támogatta a társasági jognak a Ptk.-ba történő integrációját.^[90] A szintén 2008-ban közzétett, alternatív szakértői javaslat egy új Ptk.-ra^[91] azonban nemcsak beemelte a társasági jogi normákat a szabályozásába, hanem egyúttal egy alapvetően diszpozitív megközelítést kívánt bevezetni.^[92] A 2009-ben elfogadott Ptk. az IM tervezetén alapult, azonban 2010-ben **hatályon kívül helyezték**,^[93] és egy új Ptk. előkészítésével ismételten a Vékás Lajos professzor által vezetett bizottságot bízták meg.^[94] E Bizottság a társasági jog integrációja mellett foglalt állást. A fenti folyamatot mindvégig élénk szakmai vita kísérte, amelyben ismételten a szerződéses koncepció állt szemben a társasági jog szervezeti jellegét főszabályként hangsúlyozó kógens felfogással.

[71] A 2013-ban elfogadott új Ptk.-ban a jogalkotó végül a szerződéses felfogás mellett foglalt állást, ezzel kívánva a társasági jogban is minél szélesebb körben elismerni a tagokat megillető privátautonómiát. Az új jogalkotói szemlélet elvi kiindulópontját viszonylag részletesen tárgyalja a **törvénytervezet előterjesztői indokolása**, amely rendkívül fontos forrás az új Ptk. 3:4. §-a^[95] (ha nem is minden részletre kiterjedő) tartalmának megértéséhez.^[96]

[72] Az elfogadott koncepciót támogatók érvelésükben azt hangsúlyozták, hogy az új elvi alapokon nyugvó szabályozás következtében a gazdasági társaságok tekintetében még hangsúlyosabban nyilvánul meg és teljesebbé válik az alapító tagok jogügyleti akarata, vagyoni rendelkezési joga, azaz a privátautonómiája.^[97] Érvelésükben ugyanakkor kiemelték, hogy ez a szabadság a szerződéses szabadságtól lényegében eltér, mivel alapvetően korlátozottabb jellegű.^[98] Az új szabályozás kiemelt gyakorlati előnyeként hangsúlyozták, hogy az az olyan társasági jogi rendelkezések megengedhetőségét eredményezi, amelyek korábban pusztán a kógens szabályozás miatt nem jöhettek szóba.^[99]

[73] Az új Ptk. szabályozása a szakirodalmi és szakmai közvélemény körében tehát csak fokozta azt az érdeklődést, illetve kiváltotta azt a kritikát, amelyet a társasági jog alapvetően szerződéses vagy intézményi felfogása közötti vita korábban már elindított. A szabályozás alkalmazhatóságával szemben leggyakrabban felhozott érv abban állt, hogy a törvénytől való eltérést (látszólag átfogóan) lehetővé tevő szabályozás (új Ptk. 3:4. §) jelentős jogbizonytalanságot fog okozni a gyakorlatban.^[100] Ennek okaként arra hivatkoztak, hogy a társasági jogi normák megfogalmazása – a korábbi, eltérést jellemzően csak meghatározott helyeken megengedő szemléletéből adódóan – hagyományosan kijelentő módú, és emiatt a nyelvtani értelmezés eszköztárával nem állapítható meg teljes bizonyossággal az, hogy a szabály eltérést tiltó jogi parancsot tartalmaz, vagy pedig – a kötelező megfogalmazás ellenére – a tagok a társasági szerződésben eltérő rendelkezést köthetnek ki.^[101] Ennek okaként arra hivatkoztak, hogy a kodifikáció során már nem volt elegendő idő arra, illetve eleve nem volt lehetséges az, hogy a társasági jog egyes szabályai szövegezését kellőképp összehangolják az eltérés lehetőségéből kiinduló új szabályozási koncepcióval.^[102] Utalnunk kell rá, hogy már a Ptk.-törvényjavaslat is eleve kiemelte, hogy a társasági jog merőben új szabályozási koncepciója a jogalkalmazás kezdeti időszakában tisztázandó kérdéseket vethet fel, azonban a jogalkotó megítélése szerint a bíróságok majd megnyugtatóan fogják tudni rendezni e kérdéseket.^[103]

[74] Az új szabályozási koncepció támogatói azonban határozottan elutasították azt az érvet, hogy az a gyakorlatban nagyfokú jogbizonytalanságot okozna. Nézetük szerint az egyedi eltérések megengedhetősége ugyanis a védendő érdekek megfelelő mérlegelésével megnyugtatóan lehetséges, és egyben arra hivatkoztak, hogy az új Ptk.-val bevezetett társasági jogi privátautonómia előnyei az új szabályozással együtt járó esetleges kezdeti nehézségeket kellőképpen kompenzálják.^[104]

[75] A gyakorlati alkalmazhatóság mellett az új szabályozás elvi alapjának helyességét is éles kritikával illették. Az ellenzők szerint a túlzott mértékben megnyitott eltérés lehetősége ugyanis azzal a nem kívánt esetleges következménnyel is járhat, hogy a törvénytől történő ilyen széles körű eltérési lehetőség akár a társasági formák zártkörűségének elvét is alááshatja.^[105]

Kifogásolták továbbá, hogy a jogalkotó a társaságok szervezeti és működési szabályainak körét átfogó jelleggel a törvénytől eltérés megengedett területeként tüntette fel.^[106]

[76] Az élénk szakmai viták és a megfogalmazott kritikák tükrében szükségesnek mutatkozott a jogalkotói állásfoglalás, így nem meglepő, hogy 2015 elején az IM munkacsoportot állított fel azzal a céllal, hogy megvizsgálja, szükséges-e, ha igen, akkor milyen mértékben a nemrég elfogadott Ptk. módosítása, kiemelten a társasági jogi törvényi szabályozástól eltérés koncepciójának felülvizsgálatára vonatkoztatva.^[107] Ekkorra azonban már széles körű egyetértés mutatkozott abban, hogy éppen a jogbiztonság érdekében nem lenne tanácsos az új szabályozási irány elvetése és a visszatérés a korábbi szabályozási irányhoz, hanem csak a szabályozás pontosítása lenne kívánatos.^[108] Az a határozott és relatíve egységes álláspont alakult ki ugyanis, hogy a jogbiztonságot éppen az szolgálja, ha a nemrég elfogadott szabályozásnak először időt hagy a jogalkotó, hogy annak szabályai, akár a bírósági gyakorlat segítségével, kialakulhassanak.^[109]

[77] Az IM által időközben előkészített Ptk.-módosítástervezet ennek ellenére jelentős változtatásokat terjesztett elő. A diszpozitív alapálláson nem változtatott volna, de a Ptk. 3:4. §-ának módosított (3) bekezdésében felsorolta azon szabályozási témaköröket, amelyekben a törvénytől való eltérés eleve kizárt; valamint egyes, leginkább vitatott társasági jogi rendelkezésekben kifejezetten kimondta volna az eltérés tilalmát.^[110] A 2016 májusában végül az Országgyűlésnek ténylegesen benyújtott javaslatban azonban már nem szerepelt a társasági diszpozitivitás tervezett módosítása.^[111] Magyarozatként arra hivatkoztak, hogy csak „a legszükségesebb, legszűkebb körben”^[112] látták indokoltnak a módosítást, mivel a bírói joggyakorlat mellett érvelt, hogy képes a törvénytől való eltéréstől adódó kérdések tisztázására, ezért diszpozitivitás körében jogalkotói beavatkozás még nem volt indokolt.^[113]

[78] Végezetül utalnunk kell rá, hogy a magyar jogalkotó 2021-ben a társasági jog diszpozitivitása tekintetében mégis csak módosításokat hajtott végre azzal a céllal, hogy azon előírások tekintetében is tisztázza annak kógens vagy diszpozitív voltát, amelyekre nézve addig még nem alakult ki szakmai egyetértés.^[114] A jogalkotó azonban hangsúlyozta, hogy a szabályozás fő alapvonásain nem kíván, mert nem is szükséges változtatni; azonban azzal érveltek, hogy a törvény módosítása jelentékenyen hozzájárul a szabályozás egyértelműségének és hatékonyságának további növeléséhez.^[115]

3.2. A hatályos szabályozás dogmatikai elemzése

[79] A törvényi indokolást alapul véve abból indulhatunk ki, hogy az új szabályozási módszer jelentékeny potenciállal bír ahhoz, hogy a társaság tagjai – élve a szabályozás biztosította lehetőségekkel – társaságuk jogviszonyait a tényleges üzleti akaratuknak leginkább megfelelően alakíthassák ki. Ennek azonban az az előfeltétele, hogy az új szabályozás adta tényállási és keretrendszer részleteit illetően szakmai „közmegegyezés” alakuljon ki. Ellenkező esetben az új szabályozás adta lehetőségekkel már azért sem fognak a gyakorlatban széles körben élni, mert könnyen kérdésessé válhat számukra, hogy az általuk választott, törvénytől eltérő szabályozás vajon valóban kiállja-e a (cég-)bíróóság előtt a jogszerűség próbáját.^[116] Ez a bizonytalanság leginkább az új szabályozás pontos értelmezéséből, a gazdasági társaságok joganyagának három absztrakciós szinten történő szabályozásából, végezetül a törvény nyelvtani értelmezésének elégtelenségeiből adódik.

3.2.1. A szabályozás koncepciója az új Ptk. indokolásában

[80] Az új Ptk. szabályozása (3:4. §) tartalmának közelebbi feltárásához mindenképp a törvény indokolását kell alapul vennünk, hogy a jogalkotói szándék és célok megértéséhez biztos támpontokat találhassunk.

[81] Az indokolás^[117] kiemeli, hogy az új koncepció a korábbi törvény „szabályozási módszerbeli

kiindulópontján” módosít azáltal, hogy „a kógens alapállás helyett az eltérést engedő (diszpozitív) szabályozási kiindulópontot választja”. Ennek magyarázatául azt hangsúlyozza, hogy a jogi személyek létesítésének egészét az alapító tagokat megillető privátautonómiának kell meghatározni, ezáltal tudják ugyanis „a lehető leginkább az igényeiknek megfelelően” meghatározni a társaságuk jogviszonyrendszerét. Az indokolás utal arra, hogy az elfogadott szabályozás egy „kellően rugalmas” szabályozási keretet kíván biztosítani, melyen belül sok olyan lehetőség nyílik meg, amelyeket a korábbi merevebb szabályozási módszer szükségtelenül elzárt.

[82] Az indokolás kiemeli azonban, hogy az eltérési szabadság eleve csak meghatározott körben érvényesülhet, amelyen túl az fogalmilag nem is jöhet szóba. Ilyenként említi többek között az „egyes jogi személytípusok meghatározás[át], vagy a jogi személyekkel kapcsolatos állami feladatok[at]”. Az eltérés további kizárt eseteit úgy kívánja a jogalkotó az Indoklás értelmében megragadni, hogy vagy egyedi kifejezett tilalmat határoz meg, vagy pedig – tekintettel arra, hogy egy részletekbe menő szabályozás szükségszerűen sosem lehet teljeskörű –, „általános szabályban adja meg azokat a szempontokat, amelyek a jogszabálytól való eltérést egyedi tilalom nélkül is tiltottá teszik”. Ide sorolja az indokolás a hitelezők és a munkavállalók, illetve a kisebbségi tagok védelmét, valamint tiltja az eltérést a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését érintő eltérés esetén.

[83] A törvénytől való eltérés lehetséges területeinek közelebbi meghatározásához végezetül fontos támpontot ad az indokolás több megállapítása is:

- egyrészt az, amely szerint „[m]indezen esetkörökben csak olyan szabályokra kell gondolni, amelyek esetében az eltérés lehetősége egyáltalán felmerülhet, amelyek tehát elvileg az alapítók vagy tagok rendelkezési jogába tartoznak”;^[118]
- másrészt, hogy a „magánjogi megállapodások általában nem járhatnak olyan eredménnyel, hogy harmadik, a megállapodásban részt nem vevő személy szenvedjen hátrányt”.

[84] Összegzésként megállapíthatjuk, hogy az indoklás az új szabályozási módszernek az alapul fekvő általános céljait viszonylag részletesen törekszik bemutatni. Ennek köszönhetően a vonatkozó magyarázat a szabályozás sok releváns alaptételére rámutat. A gyakorlati jogalkalmazás nehézsége azonban kétségtelenül abból ered, hogy – a szabályozás nagy keretrendszerének felvázolása mellett – az indoklás a részleteket illetően már alig nyújt támpontot. Ez különösen igaz annyiban, hogy a társasági jog egyes szabályainál csak ritkább esetben szolgál arra vonatkozó iránymutatással, hogy az adott norma tekintetében milyen tartalmú és mértékű privátautonóm szabályozási terek állnak rendelkezésére.

3.2.2. A tagok rendelkezési jogán kívül eső területek

[85] A társasági jogi privátautonómia lehetséges területeinek megragadásakor fontos utalni arra, hogy már a törvényi indoklás is kiemeli, hogy „[v]an a szabályozásnak olyan rétege, amely kívül esik [...] a tagok autonómiáján, nem tartozik rendelkezési jogkörükbe.” Az indoklás ide sorolja mindenekelőtt „az egyes jogi személy típusok meghatározása vagy a jogi személyekkel kapcsolatos állami feladatok” körét.^[119]

[86] Joggal tevődik fel a kérdés, hogy az anyagi társasági jog mely nagy szabályozási tárgykörei tartoznak azokhoz a területekhez, amelyekre a tagok privátautonómiája alapvetően már nem terjed ki. Ennek megválaszolásához az indoklás már idézet megállapításából kell kiindulnunk, és abból, hogy a társasági szerződés alapján a tagok önálló jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság alapítása érdekében szerződnek. A gazdasági társaságoknak – éppen az önálló jogalanyiságukból és jogi személyiségükből következően – mint a gazdasági forgalom önálló entitásainak külső, harmadik személyek irányába történő megnyilvánulása lényegi ismérv.

[87] A társaságoknak e külső viszonyokban való megnyilvánulását meghatározó szabályokat a szakirodalom „státuszszabályok”^[120] vagy „imperatív szabályok”^[121] kifejezéssel foglalja össze. A

státuszszabályok mindenekelőtt a gazdasági társaságok létrejöttének, a társasági szerződés módosulásának, valamint a társasági megszűnésének folyamatát, tehát a gazdasági társaság jogi „státuszának” módosulásait érintik.^[122] Ezzel függ össze szorosan az indokolás által is említett azon szabályoktól való eltérés kizártsága, amelyek „a jogi személyekkel kapcsolatos állami feladatokat” szabályozzák.

[88] A tagok rendelkezési jogán kívül eső területek kérdésnél fontos még két jogszabály-csoportra utalni. Említést kell tennünk

- egyrészt a jogi személy típusait meghatározó szabályokról,
- másrészt az egyes jogintézmények lényegét meghatározó normatartalmakról.^[123]

Ezekre a fogalom-meghatározó tartalmakra gyakran „definíciós” szabályokként hivatkoznak.^[124]

[89] A jogi személy típusait meghatározó szabályokkal kapcsolatban kérdésként merül fel, hogy miként is ragadható meg az egyes társasági formák érinthetetlen tartalma. A társasági formák zártkörűségét végső soron az egyes társasági formák jellegadó ismérvei hivatottak biztosítani. Ebből az következik, hogy a tagok a társasági szerződésben nem áshatják alá ezeket, nem hozhatnak olyan rendelkezéseket, amelyek következtében a tagok ezen ismérvektől eltérően alakítanak ki gazdasági társaságukat.^[125] Gyakorlati szempontból a kérdés leginkább e jellegadó ismérvek hatókörének pontos meghatározására irányul, kiváltképp arra, hogy a jellegadó ismérvek alatt az adott társasági forma törvényi meghatározásán túl egyéb szabályok is értendők, és ha igen, meddig terjednek ezek a jellegadó ismérvek.^[126] Ennek tisztázásában a jogtudománynak és a bírói gyakorlatnak még lényeges feladatai vannak.

[90] Végezetül szólnunk kell arról, hogy a szakirodalom – bár elsődlegesen a kötelmi jogi diszpozitivitás kérdéskörénél – felhívja a figyelmet arra, hogy a feleket megillető privátautonómia a jogintézmények fogalmi elemeit, fogalmi lényegét alkotó tartalmára már nem terjed ki, azoktól az eltérés eleve kizárt.^[127] Azon megállapítás, mely szerint a jogintézmények lényegi tartalma a társasági jogban éppúgy a tagok rendelkezési jogán kívüli esik, kétségtelenül helytálló. A jogintézmények lényegét érintő szabálytartalmak ugyanis a jogrendszer egészének alapvető tartóoszlopai,^[128] ezért ezeknek a szabálytartalmaknak a privátautonómiát korlátozó jellegét nem lehet kizárólag a kötelmi jogi megállapodások területére szorítani.

3.2.3. A törvénytől való eltérés megengedett területei

[91] Az új Ptk. szabályozásában (3:4. §) az (1) bekezdés általánosságban kimondja, hogy a tagok nemcsak a társaság alapításáról dönthetnek szabadon, hanem a társaság „szervezetét és működési szabályait [is] maguk állapíthatják meg”. A törvénytől való eltérés egyes megengedett területeinek közelebbi meghatározásához pedig a (2) bekezdés bír kiemelt jelentőséggel.

[92] Ezen utóbbi bekezdés sorolja fel ugyanis a társasági jogviszonyok három, illetve négy szabályozási tárgykörét, mint olyanokat, amely területeken a jogalkotó szándékának megfelelően a tagok alapvetően jogosultak eltérni a törvény rendelkezéseitől. Ezek a következők:

- a tagok egymás közötti jogviszonyának,
- a tag és a társaság közötti jogviszonyának, valamint
- a társaság szervezetének és
- a társaság működésének a szabályozása.

Ezeken a területeken, illetve jogviszonytípusokban – amelyeket a társaság „belső” jogviszonyainak is nevezhetünk – a társasági szerződés rendelkezései élvezik az elsőbbséget, és a törvényi szabályozás csak akkor alkalmazandó, amennyiben a társasági szerződés a kérdéskörben nem tartalmaz rendelkezést.

[93] E tekintetben kiemelendő az új Ptk. azon újítása, hogy a törvénytől való eltérés megengedett területei között a tagok egymás közötti, valamint a tagnak a társasághoz fűződő jogviszonyán túl –

amelyek nem vitatottan a társasági jogi privátautonómia hagyományos területeinek tekintendők – kifejezett szerepel a társaság szervezete és működése is. Ezt a megoldást a szakirodalom részben kritikával illette.^[129]

[94] A társaság szervezete és működése is tehát olyan szabályozási tárgyköröknek tekintendők, ahol a tagok szerződéses megállapodása alapvetően megelőzheti a vonatkozó törvényi rendelkezéseket. Ebből azonban szükségszerűen olyan alapvető kérdések következnek, mint hogy az adott társaság szervezeti és működési rendje valóban csupán a tagok „belső ügye” lenne,^[130] illetve ha igen, akkor ez akár azt is eredményezheti-e, hogy tagok megállapodása az adott társasági forma törvényi szervezeti modelljét akár alapvetően átalakíthatja.

[95] Ezeket megválaszolandó abból kell kiindulnunk, hogy a szervezet és a működés tekintetében – a tagok egymás közötti és a társasághoz fűződő jogviszonytípusokhoz képest – alapvetően eltérő jellegű az alapul fekvő jogviszony: a tagok egymás közötti és a társasághoz fűződő viszonyában a privátautonómia a részes felek egymással szembeni jogainak és kötelezettségeinek meghatározására terjed ki. Ezzel szemben a szervezet és a működés szabályozásakor a tagok jogosultak az adott társasági forma törvényi modelljétől bizonyos fokban eltérve a társaság (szervei) hatásköri rendjének, és ezen hatáskörök gyakorlása szabályainak, valamint az ügymenet olyan meghatározására, amely az ő igényeiknek leginkább megfelel.^[131]

[96] A szervezet és a működés tekintetében is érvényesül azonban az az alapvető korlátozás, hogy a privátautonómia – forgalombiztonsági, hitelezővédelmi okokból – alapvetően csak a belső jogviszonyokban érvényesülhet; ráadásul ott is csak annyiban, ha az nem jár a társasági jog által védendő olyan érdekek sérelmével, mint a kisebbség védelme.^[132]

[97] A társaság szervezete alapvető kógens magjának közelebbi meghatározásához fel kell tennünk a kérdést, hogy miben is áll a szervezetrendszer alapvető rendeltetése. A társaság szervezetrendszere a társaság önálló jogalanyiségének előfeltétele,^[133] ahol az egyes társasági szervek olyan alapvető, de eltérő funkciókat, hatásköröket gyakorolnak – részben egymással szemben is –, amely keretrendszer alkalmas a társaság akár jelentősen változó körülmények közötti, hosszú távú működésének garantálására, tehát az a tagok tartós üzletszerű együttműködését biztosítja.^[134]

[98] Erre tekintettel az olyan társasági szerződésbeli rendelkezések, amelyek a társaságok szervei alapvető hatásköreit vonják el vagy korlátoznák, és amelyek következtében az adott szerv az annak lényegét meghatározó funkciót már nem, vagy csak nem hatékonyan tudná ellátni, jogilag nem megengedhető. Ugyancsak kizárt az olyan társasági szerződésbeli rendelkezés, amely a szerv tényleges működőképességét egyébként veszélyeztetné. Megengedettek ezekkel szemben a társaság szervei közötti olyan hatáskör-átruházások, amelyek nem az adott szerv alapvető, és így lényegében elvonhatatlan kompetenciájába esnek,^[135] továbbá az egyes hatáskörök gyakorlása módjának meghatározása, vagy pedig a szervek ügyrendjének szabályozása.

3.2.4. A törvénytől való eltérés korlátai

[99] A társasági jog törvényi szabályaitól való eltérés korlátairól akkor beszélünk, amennyiben bár a törvény által megengedett szabályozási tárgykörrel van szó (tagok egymás közötti és a tag és társaság közötti jogviszony, illetve a társaság szervezete és működése), viszont az irányadó törvényi rendelkezéstől való konkrét eltérés a törvény által meghatározott korlátok egyikére tekintettel mégis tiltott.

[100] A tagok a törvénytől való eltérés megengedett területein belül sem térhetnek el tehát teljesen szabadon a törvényi rendelkezésektől. Ebben a körben is csak akkor élhetnek a privátautonómia adta lehetőséggel és fogadhatnak el a törvénytől eltérő tartalmú rendelkezést, amennyiben ez nem jár harmadik személyek jogainak vagy más, társasági jogilag védendő érdek sérelmével. Erre az indoklás is utal azaz, hogy

magánjogi megállapodások általában nem járhatnak olyan eredménnyel, hogy harmadik, a megállapodásban részt nem vevő személy szenvedjen hátrányt. Különösen indokolt e szempont érvényesítése a jogi személyek esetében, ahol a jogi személlyel kapcsolatba kerülő kívülállók, például a hitelezők érdekeit sértendő a jogi személy alapítóinak, tagjainak a jogi normától eltérő akaratnyilatkozata.^[136]

[101] Ezen korlátok felsorolását az új Ptk. 3:4. § (3) bekezdése tartalmazza, amely a következő típusokat rögzíti:

- „az eltérést e törvény tiltja”,
- „az eltérés a jogi személy hitelezőinek, munkavállalóinak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti”, illetve
- „a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza”.

[102] A társasági jog törvényi szabályaitól való eltérés első nevesített korlátja az, amikor az eltérést maga a Ptk. tiltja. Ezt a szabályt, mint arról már említést tettünk, azért is illették heves kritikával, mert a társasági jog hatályos normaszövegére tekintettel a nyelvtani értelmezés hagyományos módszere sokszor elégtelennek bizonyul annak megítéléséhez, hogy egy törvényi norma kógens vagy diszpozitív tartalommal bír. Azzal szembesülhet tehát adott esetben a gyakorlat, hogy a törvényi (kifejezett) tilalmak mellett olyan jogi előírások is találhatóak a társasági jogban, amelyekben bár az eltérést kifejezett tilalom nem tiltja, azonban az eltérés az adott szabálytól – az adott szabály mögötti, társasági jogilag védett érdek miatt – mégsem lehetséges.^[137]

[103] Az, hogy egy társasági jogi jogszabályi tartalom az eltérést tiltja-e vagy sem, mégsem feltétlenül csak a norma megfogalmazásának jellege, vagy annak az eltérést kifejezetten megtiltó tartalma, hanem inkább akként állapítható meg biztonsággal, ha a konkrét jogi előírás kapcsán megvizsgáljuk, hogy azonosítható-e a jogszabálytartalom tekintetében olyan társasági jogilag elismert érdek, amelynek védelme az eltérés – akár implicite – tilalmát eredményezi.

[104] A törvénytől való eltérésnek a jogalkotó által nevesített második korlátja az, ha az eltérés a társaság „hitelezőinek, munkavállalóinak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti”. Ez a kitétel, éppen úgy, mint az előző (az eltérés Ptk. általi tilalma), éles kritikákat kapott arra hivatkozva, hogy a gyakorlatban egy elég bizonytalanul alkalmazható kritériumot eredményez.^[138] Itt abból kell kiindulnunk, hogy a hitelező- és a kisebbségvédelem, valamint a munkavállalók társasági jogi védelme olyan jogpolitikai megfontolások, amelyek gyakran a Ptk. kifejezett tilalmi mögött is meghúzódnak. Joggal merülhet fel tehát kérdésként, hogy hogyan határolható el egymástól a két tilalmi kategória.

[105] A Ptk. általi eltérési tilalmak (azaz az első esetkör) az eltérés olyan, általános jelleggel érvényesülő tilalmi, amelyek az egyedi eset körülményeinek mérlegelése nélkül eredményezik az érintett társasági szerződésbeli rendelkezés érvénytelenségét. Ezzel szemben a második nevesített korlát („nyilvánvaló jogsérelem”) logikailag akkor alkalmazandó, amennyiben nincs olyan egyedi jogszabály, amely a hitelezők és a kisebbség, valamint a munkavállalók társasági jog által védett jogainak sérelme miatt az eltérést kizárná; azonban a konkrét törvénytől való eltérés az eset egyedi körülményeire tekintettel^[139] az említett védendő jogok olyan egyéb és már nyilvánvaló mértékű sérelmével járna, amelyre tekintettel az eltérés a törvénytől mégsem engedhető meg.

[106] A törvénytől való eltérés harmadik, a Ptk. által nevesített korlátja az, ha az eltérés „a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza” (->a **törvényes működés biztosítékai**). A diszpozitivitás ezen korlátja is sokféle alapvető kérdést vet fel annak tartalma tekintetében. Hangsúlyozandó, hogy a törvényi indoklás értelmében itt eleve csak olyan

szabályozási tárgykörben lehet szó a Ptk.-tól való eltérésről, amely a felek privátautonómiája körébe esik;^[140] tehát ahol a tagok általi szabályozás alapvetően lehetséges lenne. A korlát pontos tárgykörét a szakirodalomban is sok bizonytalanság övezi, mindenekelőtt arra nézve, hogy a törvényes működés feletti felügyelet érvényesítésének biztosítása szűken vagy tágan értelmezendő.^[141]

4. JEGYZETEK

[1] Új Ptk. 3:88. § (1) bekezdés.

[2] Új Ptk. 3:95. §.

[3] Új Ptk. 3:90. § (1)–(3) bekezdés.

[4] A téma magyar jogi vonatkozású, kft-jogi fókuszú monografikus feldolgozásához lásd BALÁSHÁZY Mária: *Belső viszonyok a magyar korlátolt felelősségű társaság társasági szerződéseiben*, PhD-disszertáció, Miskolc, 2008; Gabriella DOBRIN: *Die Binnenordnung der GmbH und die Freiräume für ihre privat-autonome Ausgestaltung im deutschen, ungarischen und rumänischen Recht*, Baden-Baden, Nomos, 2012; valamint a hatályos jog elemzéséhez: Leszek DZIUBA: *Gestaltungsfreiheit im ungarischen GmbH-Recht*, Baden-Baden, Nomos, 2021.

[5] Ezt a fő jogpolitikai cél határozza meg a hatályos társasági jogi szabályozást is, amely az új Ptk. előterjesztői indokolásában is egyértelműen kifejezést nyert. Lásd [T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről](#), 393.

[6] Az új Ptk. előterjesztői indokolása az új szabályozási technika kifejezett előnyeként hangsúlyozta, hogy a szabályozás „kellően rugalmas”. [T/7971. számú törvényjavaslat \(5. j.\)](#) 394.

[7] Sárközy a diszpozitivitás létjogosultságát a szerződéses viszonyok területén látja: SÁRKÖZY Tamás: „Az új Ptk. jogi személy könyvéről” *Jogtudományi Közlöny* 2013/10, 465.

[8] KISFALUDI András: „A létesítés szabadsága” in VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, Budapest, Wolters Kluwer, ³2020, § 3:4, 5. c); SÁRKÖZY Tamás: „Még egyszer a Ptk. jogi személy könyve állítólagos diszpozitivitásáról” *Gazdaság és Jog* 2015/11, 10.

[9] JÓJÁRT Eszter: „Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben” *Magyar Jog* 2014/12, 681; KISFALUDI András: „A társasági jog helye a jogrendszerben” *Polgári Jogi Kodifikáció* 2000/3, 9–10. VÉKÁS Lajos: „A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban” *Magyar Jog* 2018/7–8, 390.

[10] Tartalomszabadság kérdése alatt kell érteni ugyanis fogalmilag azt is, hogy lehetséges-e a társasági szabályozás által kifejezetten nem szabályozott kérdéseket a társasági szerződésben rendezni. E szempontnak alapvetően olyan szabályozási környezetben van igazán gyakorlati relevanciája, ahol a társasági szabályozás zártnak tekintendő.

[11] Ennek kialakulása kapcsán meghatározó volt Coase tanulmánya a cégek és piaci mechanizmusának kapcsolatáról. Ronald H. COASE: „The Nature of the Firm” *Economica* November 1937, 386–405. E tanulmány hatása a társaságok szerződéses felfogását követőknél is megnyilvánul. Lásd KISFALUDI (9. j.) 7.

- [12] A bekezdésben leírtak az alábbi tanulmányon alapulnak: Ige Omotayo BOLODEOKU: „Contractarianism and Corporate Law: Alternative Explanations to the Law's Mandatory and Enabling/Default Contents” *Cardozo Journal of International and Comparative Law* 2005/2, 437–438.
- [13] Henry N. BUTLER: „The Contractual Theory of the Corporation” *George Mason University Law Review* 1989/4, 100–101.
- [14] BOLODEOKU (12. j.) 437–438.
- [15] A konferencián elhangzottakhoz lásd *Columbia Law Review* 1989/7.
- [16] A konferencián elhangzottakhoz lásd Marcus LUTTER – Herbert WIEDEMANN (szerk.): *Gestaltungsfreiheit im Gesellschaftsrecht*, Berlin – New York, De Gruyter, 1998.
- [17] Ezt az új Ptk. törvényjavaslatának indoklása is kiemeli. T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 393.
- [18] Lásd LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Budapest, Dialóg Campus, 32000, 200–201; JÓJÁRT (9. j.) 674; VERESS Emőd: „Lehetséges-e Magyarországon bemutatóra szóló részvényt kibocsátani? Megjegyzések a magyar társasági jog kógenáciájáról és diszpozitivitásáról” *Gazdaság és Jog* 2018/10, 22.
- [19] Lásd AUER Ádám: *Adalékok a társasági jog polgári jogi normatánához*, Budapest, NKE, 2019, 2. pont; DZSULA Marianna: „Miért kógens a diszpozitív? I.” *Céghírnök* 2014/2, 3. Ellentétes véleményen van VÉKÁS (9. j.) 389.
- [20] GYŐRI Enikő: „A társasági jog megújított szabályozásának értelmezési kérdései” *Gazdaság és Jog* 2014/9, 3.
- [21] Ez fejeződik ki kiemelten a hatályos szabályozásban is. Lásd új Ptk. 3:4. § (1) bekezdés.
- [22] Lásd többek között CSEHI Zoltán: „Az új Ptk. jogi személy szabályozásának a kógenáciájáról és diszpozitivitásáról” *Polgári Jog* 2016/3, 13. és 24. pont; MISKOLCZI BODNÁR Péter: „A társasági szerződés sajátosságai a Ptk.-ban szabályozott szerződésekhez képest” *Gazdaság és Jog* 2001/7–8, 33.
- [23] Miskolczi Bodnár ennek szemléltetésére használja az „[á]ruszerződés és gazdaságszervező szerződés” megfogalmazást. MISKOLCZI BODNÁR (22. j.) 1. pont.
- [24] Ezt a sajátosságot az új Ptk. előterjesztői indoklása is kiemeli. T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 394.
- [25] Új Ptk. 3:1. § (4) bekezdés, 3:89. § (1) bekezdés.
- [26] Lásd KISFALUDI András: „A gazdasági társaságok fajtái” in SZABÓ Marianna (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*, Budapest, CompLex, 2008, 27. pont.
- [27] KISFALUDI (26. j.) 31–33. pont.
- [28] KISFALUDI (26. j.) 31–32. pont.
- [29] KISFALUDI (26. j.) 27–28. pont.
- [30] KISFALUDI (26. j.) 32. pont. A hatályos Ptk. a következőt mondja ki: „A köteleknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó közös szabályaitól a felek egyező akarattal eltérhetnek, ha e törvény az eltérést nem tiltja.” Új Ptk. 6:1. § (3) bekezdés.
- [31] AUER Ádám: „A diszpozitivitás jelentősége a társasági jogban” *Magyar Jog* 2016/7–8, 395.; MISKOLCZI BODNÁR (22. j.) 30; NOVOTNI Zoltán: „A kodifikált társasági jog, mint a magyar polgári jog megújulásának eszköze” *Jogtudományi Közlöny* 1989/2. 69.
- [32] Lásd T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 394.
- [33] KISFALUDI (26. j.) 27–28. pont.
- [34] SÁRKÖZY Tamás: „A Ptk. jogi személy könyve esetleges felülvizsgálatáról” *Gazdaság és Jog* 2016/7–22. oldal

8, 7; VÉKÁS (9. j.) 391.

[35] Lásd a cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 21/2006. (V. 18.) IM rendeletet, annak 1/A. §-át.

[36] T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 394.

[37] „Trócsányi László expozéja a Polgári Törvénykönyv módosításáról” 2016. május 19.; „Aki gazdasággal foglalkozik, azt hagyni kell élni – interjú Bodzasi Balázssal I.” *Arsboni* 2016. október 18.

[38] Kiemelendő ezek közül talán az a döntés, amely a korlátolt felelősségű társaságnál elismerte a testületi ügyvezetés bevezetésének lehetőségét. Lásd a Fővárosi Ítéltábla BDT2015. 3272. számú döntése.

[39] Reinier KRAAKMAN – John ARMOUR – Paul DAVIES – Luca ENRIQUES – Henry HANSMANN – Gerard HERTIG – Klaus HOPT – Hideki KANDA – Mariana PARGENDLER – Wolf-Georg RINGE – Edward ROCK (szerk.): *The Anatomy of Corporate Law*, Oxford University Press, ³2017.

[40] John ARMOUR – Henry HANSMANN – Reinier KRAAKMAN – Mariana PARGENDLER: „What is Corporate Law?” in Reinier KRAAKMAN – John ARMOUR – Paul DAVIES – Luca ENRIQUES – Henry HANSMANN – Gerard HERTIG – Klaus HOPT – Hideki KANDA – Mariana PARGENDLER – Wolf-Georg RINGE – Edward ROCK (szerk.): *The Anatomy of Corporate Law*, Oxford University Press, ³2017, 17–20.

[41] ARMOUR–HANSMANN–KRAAKMAN–PARGENDLER (40. j.) 18–19.

[42] ARMOUR–HANSMANN–KRAAKMAN–PARGENDLER (40. j.) 18–19.

[43] ARMOUR–HANSMANN–KRAAKMAN–PARGENDLER (40. j.) 19–20.

[44] ARMOUR–HANSMANN–KRAAKMAN–PARGENDLER (40. j.) 19.

[45] A társasági szerződés Davies jellemzése szerint „the company's internal rulebook”, valamint „crucial source of norms for the company”. Paul DAVIES: *Introduction to Company Law*, Oxford University Press, ³2020, 27.

[46] Alan DIGNAM – John LOWRY: *Company Law*, Oxford University Press, ⁹2016, 146–156; Brenda HANNIGAN: *Company Law*, Oxford University Press, ⁶2021, 96.

[47] HANNIGAN (46. j.) 94.

[48] Lásd többek között Jens-Hinrich BINDER: *Regulierungsinstrumente und Regulierungsstrategien im Kapitalgesellschaftsrecht*, Mohr Siebeck Tübingen, 2012, 70–73; Horst EIDENMÜLLER: „Kapitalgesellschaftsrecht im Spiegel der ökonomischen Theorie” *Juristen Zeitung* 2001/21, 1041–1051; Thilo KUNTZ: *Gestaltung von Kapitalgesellschaften zwischen Freiheit und Zwang*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2016, 34–37.

[49] KUNTZ (48. j.) 26–29; Herbert WIEDEMANN: „Erfahrungen mit der Gestaltungsfreiheit im Gesellschaftsrecht” in Marcus LUTTER – Herbert WIEDEMANN (szerk.): *Gestaltungsfreiheit im Gesellschaftsrecht*, Berlin – New York, De Gruyter, 1998, 5–6.

[50] Aktiengesetz 23. § (5) bekezdés.

[51] Lásd többek között Heibert HIRTE: „Die aktienrechtliche Satzungsstrenge: Kapitalmarkt und sonstige Legitimationen versus Gestaltungsfreiheit” in Marcus LUTTER – Herbert WIEDEMANN (szerk.): *Gestaltungsfreiheit im Gesellschaftsrecht*, Berlin – New York, De Gruyter, 1998, 63–65; Andreas PENTZ: Magyarázat az Aktiengesetz 23. §-ához, 156. margószám in Wulf GOETTE – Mathias HABERSACK (szerk.): *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz*, München, C.H. Beck, ⁵2019.

[52] HIRTE (51. j.) 82, 97. A német korlátolt felelősségű társaságok tekintetében a vonatkozó törvény 45. §-a nyitja meg ennek lehetőségét. Lásd GmbHG 45. §.

[53] Lsd. többek között Peter HOMMELHOFF: „Gestaltungsfreiheit im GmbH-Recht” in Marcus LUTTER

– Herbert WIEDEMANN (szerk.): *Gestaltungsfreiheit im Gesellschaftsrecht*, Berlin – New York, De Gruyter, 1998, 36–37; Christoph TEICHMANN: „Vertragsfreiheit im Innenverhältnis der GmbH-Gesellschafter“ *Rheinische Notar-Zeitschrift* 2013/7–8, 346.

[54] GmbHG 45. § (1)–(2) bekezdés.

[55] HOMMELHOFF (53. j.) 40–44.

[56] LŐRINCZI Gyula: „A korlátolt felelősségű társaság, mint »tolómérő«” *Gazdaság és Jog* 2012/7–8, II.1. pont.

[57] A régió országainak társasági jogában a kógens és diszpozitív tartalmakkal kapcsolatos aktuális gondolatokhoz lásd többek között *Bratislava Law Review* 2020/1 („Special Section – Mandatory and Default Regulation in Company Law”), 45–112.

[58] „A társasági tagok egymásközi jogviszonyaira nézve, mindenek előtt a társasági szerződés s a mennyiben abban a társtagok jogviszonyai iránt intézkedés nem foglaltatik, a jelen fejezet határozatai szolgálnak irányadónak.”

[59] APÁTHY István: *Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre*, Budapest, Eggenberger, ²1886, 157–159.

[60] NAGY Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve I*, Athenaeum, Budapest, ⁸1913, 257–258.

[61] NAGY (60. j.) 257–258.

[62] 1988. évi Gt. Indokolás, Általános indokolás, különösen: I. és III.5. pontok. SÁRKÖZY Tamás: „Gazdasági társaságok a Polgári Törvénykönyvben?” *Magyar Jog* 2008/12, 797; SÁRKÖZY Tamás: „A társasági törvény előkészítéséről, jellegéről, hatásairól 30 év múltán” *Gazdaság és Jog* 2019/2, 8.

[63] 1988. évi Gt. 233. §.

[64] 1988. évi Gt. 20. §, illetve az 1988. évi Gt. indokolása: Általános indokolás III.5. pont és indokolás a 20. §-hoz. SÁRKÖZY Tamás: „A Gt. koncepciója, főbb jellemzői” in CSISNIER Ildikó (szerk.): *A Társasági Törvény magyarázata*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993, 48.

[65] Lásd KISFALUDI András: „Kogencia és diszpozitivitás” in SZABÓ Marianna (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*, Budapest, CompLex, ²2008, 339–340. pontok; SÁNDOR Tamás: „Kogencia és diszpozitivitás a magyar társasági jogban” in RAFFAI Katalin (szerk.): *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok a XXI. században: ünnepi kötet a nyolcvanéves Bánrévy Gábor tiszteletére*, Budapest, Szent István Társulat Pázmány Press, 2011, 116.

[66] Lásd BALÁSHÁZY (4. j.) 31–32; KISFALUDI (65. j.) 339. pont. Részben más véleményen van SÁRKÖZY (62. j.) 11.

[67] KOMÁROMI Gábor: „A Társasági törvény felülvizsgálatáról” *Magyar Jog* 1991/10, 609; SÁRKÖZY Tamás: „A társasági törvény felülvizsgálatáról” *Magyar Jog* 1991/7, 418.

[68] BALÁSHÁZY (4. j.) 31; SÁRKÖZY (67. j.) 418; WELLMANN György: „A társasági törvény felülvizsgálatáról” *Magyar Jog* 1991/8, 473.

[69] Lásd HANÁK András: „A magyar társasági jog reformjáról” *Gazdaság és Jog* 1996/5, 3.

[70] 1997. évi Gt. Indokolás a 9. §-hoz.

[71] 1997. évi Gt. 9. (1) bekezdés.

[72] 1997. évi Gt. Indokolás a 9. §-hoz. Továbbá GADÓ Gábor: „A társasági és a cégjogi szabályozás továbbfejlesztésének irányai” *Gazdaság és Jog* 2000/7–8, 4.

[73] Lásd KISFALUDI (65. j.) 341–342. pontok.

[74] Lásd BALÁSHÁZY (4. j.) 32–33; GADÓ (72. j.) 4–5; SÁNDOR (65. j.) 116–117.

- [75] KOMÁROMI Gábor: „A korlátolt felelősségű társaságra és a zártkörűen működő részvénytársaságokra vonatkozó szabályozás összevetése de lege ferenda” *Gazdaság és Jog* 2003/12, 11.
- [76] Kiemelendő, hogy a társadalmi, szakmai konzultáció érdekében 2004 tavaszán a készülő társasági törvény és cégtörvény főbb koncepcionális elképzeléseit összefoglaló anyagot tettek közzé (Az új Gt. Koncepciója). Lásd SZIKORA Veronika: „Az új magyar Polgári Törvénykönyv kodifikációja és társasági jogi összefüggései (nemzetközi kitekintéssel)” in SZALMA József (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2012: Magyar nyelvű oktatás és kutatás*, Újvidék, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, 2013, 145, 40. lábjegyzet.
- [77] Az új Gt. Koncepciója V/1., V/3 bb.
- [78] Az új Gt. Koncepciója V/3. bb.
- [79] Az új Gt. Koncepciója V/6.
- [80] Lásd a 2006. évi Gt. Indokolása, Általános Indokolás, 118–119, 121, 133, 142. A gazdasági társaságokról szóló T/18196. számú törvényjavaslat indoklása.
- [81] 2006. évi Gt. 9. § (1) bekezdés 2. mondat. Lásd BALÁSHÁZY (4. j.) 33; SÁNDOR (65. j.) 118.
- [82] BALÁSHÁZY (4. j.) 33; SÁNDOR (65. j.) 118.
- [83] Lásd SÁNDOR (65. j.) 117–118.
- [84] KISFALUDI (65. j.) 342. pont.
- [85] Lásd KISFALUDI (9. j.) 7–11; MISKOLCZI BODNÁR Péter: „Társasági jog a Ptk.-ban” *Gazdaság és Jog* 2001/1.
- [86] SÁRKÖZY Tamás: *A magyar társasági jog Európában*, Budapest, HVG-ORAC, 2001, 389–390.
- [87] A társasági jog rendszertani elhelyezésének kérdése már korábban is megjelent a szakirodalomban: KISFALUDI (9. j.) 10–11. Lásd továbbá CSEHI Zoltán: „A kereskedelmi (gazdasági) társaságok szabályozásának megújulásáról az új Polgári Törvénykönyvben” in MISKOLCZI BODNÁR Péter – GRAD-GYENGE Anikó (szerk.): „*Megújulás a jogi személyek szabályozásában*” – tanulmányok az új Ptk. köréből, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014, 21, 25.
- [88] KISFALUDI (9. j.) 9–10.
- [89] Lásd SÁRKÖZY (86. j.) 388–389.
- [90] T/5949. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, 21.
- [91] VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Budapest, Complex, 2008.
- [92] Lásd a 2:199. § (2) bekezdéshez fűzött Szakértői Javaslatban. Magyarázat a 2:199. §-hoz KISFALUDI András: „A létesítő okirat” in VÉKÁS (szerk.) (91. j.) 233–236.
- [93] 2010. évi LXXIII. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény hatályba nem lépéséről, valamint az ezzel összefüggő törvénymódosításokról.
- [94] 1129/2010. (VI. 10.) Korm. határozat az új Polgári Törvénykönyv megalkotásáról. Lásd SÁRKÖZY Tamás: „Az új polgári törvénykönyv kodifikációjának menetéről” in *Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga a 2013-as Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban I*, Budapest, Magyar Közlöny Lapkiadó Vállalat, 2017, 18.
- [95] Új Ptk. 3:4. § [A jogi személy létrehozásának szabadsága]:
- „(1) A jogi személy létrehozásáról a személyek szerződésben, alapító okiratban vagy alapszabályban (a továbbiakban együtt: létesítő okirat) szabadon rendelkezhetnek, a jogi személy szervezetét és

működési szabályait maguk állapíthatják meg.

(2) A jogi személy tagjai, illetve alapítói az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során a létesítő okiratban – a (3) bekezdésben foglaltak kivételével – eltérhetnek e törvénynek a jogi személyekre vonatkozó szabályaitól.

(3) A jogi személy tagjai, illetve alapítói nem térhetnek el az e törvényben foglaltaktól, ha

a) az eltérést e törvény tiltja; vagy

b) az eltérés a jogi személy hitelezőinek, munkavállalóinak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti, vagy a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza.”

[96] T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 393–394.

[97] CSEHI (87. j.) 21, 25; CSEHI Zoltán: „A jogi személyek szabályozása az új magyar Polgári Törvénykönyvben és annak tervezeteiben” in GONDOSNÉ PUSZTAHELYI Réka (szerk.): *Jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben: Tanulmánykötet*, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2013, 66.

[98] CSEHI (97. j.) 67.

[99] CSEHI (97. j.) 67–68.

[100] SÁRKÖZY Szabolcs: „A harmadik Gt.-től a Ptk.-ba foglalt társasági jogig” *Gazdaság és Jog* 2012/11, 4.ii) pont.

[101] TÖRÖK Gábor: „A kijelentő mód a jogi normában” in BOÓC Ádám – FEKETE Balázs (szerk.): *Liber Amicorum Endre Ferenczy*, Budapest, Patrocinium, 2012, 301; MISKOLCZI BODNÁR Péter: „A társasági jog egyes problémái” *Gazdaság és Jog* 2019/3, 9.

[102] SÁRKÖZY (8. j.) 9.

[103] T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 394.

[104] KISFALUDI András: „A jogi személyek szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben” *Jogtudományi Közlöny* 2013/7-8, 341–342.

[105] SÁRKÖZY (8. j.) 10–11.

[106] SÁRKÖZY (7. j.) 465–466; SÁRKÖZY (8. j.) 10.

[107] BODZÁSI Balázs: „Az új Ptk. esetleges módosításairól” *Magyar Jog* 2016/2, 69–70; SÁRKÖZY (94. j.) 24–25.

[108] BODZÁSI (107. j.) 69–70.

[109] VÉKÁS Lajos: „Nyílt levél Trócsányi László igazságügy-miniszternek az új Ptk. védelmében” *Polgári Jog* 2016/1.

[110] DZSULA Marianna: „A gazdasági társaságok szervezeti és működési kereteit meghatározó diszpozitív és kógens szabályok 1.r” *Polgári Jog* 2017/10, 6. pont.

[111] T/10528. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény módosításáról. Lásd DZSULA (110. j.) 6. pont.

[112] „Trócsányi László expozéja” (37. j.).

[113] „Aki gazdasággal foglalkozik” (37. j.).

[114] 2021. évi XCV. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény módosításáról Lásd Leszek DZIUBA: „Das Recht der Kft in der ungarischen Gesellschaftsrechtsreform von 2021” in Christian SCHUBEL – Stephan KIRSTE – Peter-Christian MÜLLER-GRAFF – Oliver DIGGELMANN – Ulrich HUFELD (szerk.): *Jahrbuch für Vergleichende Staats- und Rechtswissenschaften – 2022*, Baden-Baden, Nomos, 2022, 81–106.

[115] Lásd a 2021. évi XCV. törvény előterjesztői indokolását. *Indoklások Tára – A Magyar Közlöny Melléklete* 2021/83, 1230.

[116] Már az 1988. évi Gt. esetében is megjelent az a tendencia, hogy az alapító tagok a társaságuk bejegyzésében érdekeltek, nem pedig abban, hogy a cégbíróság által esetlegesen támasztott kifogások ellen fellebbezzenek. Lásd SÁNDOR István: „A társasági jog fejlődése az első Gt.-től a Ptk.-ba való integrálásáig” *Gazdasági Jog* 2019/2, 13.

[117] T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 393–394. A jelen és az ezt követő két bekezdés tartalma is ezeken az oldalakon alapul.

[118] Ezt az Indokolás bár „a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályoz[ása]” kapcsán mondja ki, de tartalmában általánosabb érvénnyel is megállja a helyét. T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 394.

[119] T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 393.

[120] GYŐRI (20. j.) 3.

[121] AUER (19. j.) 2. pont; DZSULA (19. j.) 3. Eltérő állásponton van VÉKÁS (9. j.) 389.

[122] GYŐRI (20. j.) 3.

[123] Sárközy amellettt érvelt, hogy az ilyen eltérések tilalmát is ki kell mondani a jogbiztonság érdekében. SÁRKÖZY (34. j.) 7.

[124] ÍH2018. 116. Lásd még JÓJÁRT (9. j.) 677; VÉKÁS (9. j.) 388.

[125] KISFALUDI András: „Általános rendelkezések” in VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, Budapest, Wolters Kluwer, ³2020, 3:1. §, 3. a) pont. Auer helyesen utal arra a jellegadó ismérvek kapcsán, hogy a típuskényszer vizsgálata megelőzi az új Ptk. 3:4. §-ának vizsgálatát. AUER Ádám: „A kft.-jog diszpozitív szabályozásának árnyalatai” *Jogtudományi Közlöny* 2022/12, 513. Tekintettel azonban arra, hogy az egyes társasági formák jellegadó ismérveinek körét még viták övezhetik, emiatt nem zárható ki, hogy egy adott társasági jogi egyedi szabályozási elem kapcsán csak egy részletre menőbb vizsgálat során derül ki (végül), hogy annak társasági szerződésbeli, törvénytől eltérő szabályozása az adott forma jellegadó ismérveinek egyikébe ütközik.

[126] Lásd SÁRKÖZY (8. j.) 13.

[127] Lásd TÖRÖK (101. j.) 304; JÓJÁRT (9. j.) 677; VÉKÁS (9. j.) 386.

[128] VÉKÁS Lajos: „A kötelelem” in VÉKÁS – GÁRDOS (szerk.) (8. j.) § 6:1, 3. pont.

[129] SÁRKÖZY (7. j.) 465–466.

[130] Ezzel ellentétes nézetet képvisel AUER Ádám: „A gép forog: kógens társasági jogi szabályok a Ptk. előtt és után” *Polgári Jog* 2017/12, 4. pont; BALÁSHÁZY (4. j.) 31, 58; SÁRKÖZY (8. j.) 11–12.

[131] Kisfaludi már a 2006-os Gt. alatt is kifejtette, hogy a szervezetrendszer tekintetében az „alapstruktúrákat” leszámítva a tagok igenis nagy szabadságot kell, hogy élvezzenek annak kialakítása során. Lásd KISFALUDI András: „A gazdasági társaságok szervezetére vonatkozó szabályok áttekintése” in SZABÓ Marianna (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*, Budapest, CompLex, ²2008, 1119–1120, valamint KISFALUDI András: „Egyéb szervek” in SZABÓ Marianna (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*, Budapest, CompLex, ²2008, 1731–1732. pontok.

[132] Így érvel szintén SÁRKÖZY (34. j.) 7.

[133] KISFALUDI (131. j.) 1107–1108. pontok.

[134] KISFALUDI (131. j.) 1109., 1119–1120. pontok; KISFALUDI András: „Szerződés-e a társasági szerződés?” in BODZÁSI Balázs (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Balásházy Mária tiszteletére*, Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdasági Jogi Intézet, 2010, 204–205.

[135] A társaság szervezete alapvetően hatásköreinek szabályozási módjának kérdésköréhez lásd BALÁSHÁZY (4. j.) 58; KISFALUDI (131. j.) 1119–1120, KISFALUDI (131. j.) 1731–1732. pontok.

[136] T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 394.

[137] Ezzel kapcsolatban kiemelendő az az irodalomban is képviselt helyes álláspont, hogy a szabályozás koncepciójának értelmében kifejezett eltérési tilalmakra eleve csak abban a körben van szükség, ahol az eltérés lehetősége egyáltalán felmerülhet. Ezen jogviszonycsoportokon túl az eltérés eleve nem jöhet szóba, és így ott nincs is szükség kifejezett törvényi tilalmakra. Mindazonáltal, mivel a törvénytől való eltérés megengedett területei részleteiben még nem egységesen tisztázottak, így tanácsos lehet egy olyan eljárás, amely az adott társasági jogi norma mögötti érdekviszonyt mindenkor azonosítja, így próbálva elkerülni, hogy egy olyan kérdésben térjenek el a tagok, ahol az nem lett volna lehetséges. A szakirodalmi vitához lásd DZSULA (19. j.) 3; FERENCZY Tamás: „A kógencia és a diszpozitivitás a Ptk. társasági jogi szabályaiban I.” *Céghírnök* 2015/4; 14. VERESS (18. j.) 24–25. Ettől eltérő érvelés KISFALUDI (8. j.) 3:4. §, 5. b) pont; VEZEKÉNYI Ursula: „A diszpozitivitás és kógencia kérdésköre a társasági jogi szabályozásban” *Gazdaság és Jog* 2020/11–12, 45.

[138] GADÓ Gábor: „Kógens-e a diszpozitív?” *Céghírnök* 2013/9, 3.

[139] Lásd ehhez még GYÓRI (20. j.) 3–4; VÉKÁS Lajos: „Az új Ptk. eddigi tapasztalatai” in BENISNÉ GYÓRFFY Ilona (szerk.): *Tizenkettedik Magyar Jogászgűlés*, Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2014, 157–158.

[140] T/7971. számú törvényjavaslat (5. j.) 394.

[141] Lásd AUER Ádám: „A Ptk. III. könyvének diszpozitív főszabálya és gyakorlata” in GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – MENYHÁRD Attila (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve*, Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2019, 150; KISFALUDI (8. j.) 5. b) pont; SÁRKÖZY (8. j.) 13.